

MENNESKERET & VRANG

DEN DANSKE HELSINKI-KOMITÉ FOR MENNESKERETTIGHEDER

Ukraine, Rusland og os

Af Karsten Fledelius

Det er helt væsentligt i den nuværende situation at fastholde fokus på den folkeretlige situation: Hvor Ruslands annektering af Krim i 2014 godt nok var dybt kritisabel og baseret på en i bedste fald papirtynd legitimitet, udgjorde den ikke det klare brud på grundlæggende internationale regler som invasionen af Ukraine den 24. februar 2022.

Det gælder 1) FN-pagten fra oktober 1945, som både Rusland og Ukraine har underskrevet, 2) Helsinki-aftalen fra 1975, der garanterer de europæiske grænsers ukrænkelighed, så at de kun kan flyttes efter gensidig aftale, 3) Belovezj-aftalen af 8. december 1991 mellem bl.a. Rusland og Ukraine som eksplicit garanterer både territorier og menneskerettigheder, 4) den internationalt garanterede Budapest-aftale af 1994, hvor Ukraine, Belarus og Kazakhstan opgav deres atomvåben mod garanti for sikring mod både militær vold og økonomisk pression fra andre landes side – i denne forbindelse naturligvis i første række den tilbageværende atommagt Rusland.

Desuden var invasionen i februar 2022 en klar overtrædelse af Ruslands forpligtelser i henhold til Europarådet, som landet på invasionstidspunktet havde været medlem af i en årrække, samt af Minsk-aftalerne fra 2014 og 2015, som var et internationalt forsøg på at afspænde situationen omkring de russisk-kontrollerede områder i Ukraine.

Det kan overraske, at Putin ved angrebet den 24. februar 2022 faktisk gik et skridt videre end både Stalin, Khrusjov og Brezjnev, selv om han forsøgte

at underspile dette ved simpelthen at forbyde enhver omtale af sin "militære specialoperation" som "krig"; men folkeretten forbyder selvfølgelig også militære interventioner under andre navne. At der skulle være tale om "lovligt selvforsvar" mod angreb fra et andet land kan heller ikke hævdes, da hele krigen er foregået på internationalt anerkendt ukrainsk territorium. Der er kort sagt tale om et skridt af en radikalitet, som ikke er set siden Hitlers angreb på Sovjetunionen i 1941 – som i øvrigt kom bag på Stalin af samme grund.

Derfor er en "forståelsespolitik" over for Putin, baseret på hans indkredsning-, historiske rettigheders- eller geopolitiske argumentation, og begrundet med argumenter mod "at trænge ham op i en krog og dermed gøre ham desperat", ilde anbragt i den aktuelle situation. En sådan politik vil i virkeligheden ikke øge hans respekt for "Vesten", og slet ikke for det Europa, han så åbenlyst anser for dekadent, splittet og opportunistisk. Det er vigtigt, at vore lande allerede på basis af FN-pagten og Helsinki-aftalen står fast på den ret, Ukraine har til at udøve og forsvare sin selvbestemmelsesret vedrørende sit internationalt anerkendte territorium, som kun landet selv kan råde over.

Vi kan derfor ikke, med troværdigheden i behold, støtte noget russisk krav på ukrainsk territorium, den demokratiske valgte, legitime regering i Ukraine ikke selv vil gå ind på. Det er den ukrainske regering, ikke os, som må afgøre, hvad landet er villigt til at give af indrømmelser for at få standset kamphandlingerne og evt. forhandlet en fredsordning. Og vi må ikke love ukrainerne noget, vi ikke kan holde. Men vi må heller ikke lade os presse af Putin til at svigte dem.

For dermed svigter vi en grundlæggende verdensorden, vi har været forpligtet på siden vor optagelse i FN i oktober 1945. For det er faktisk denne orden, der nu er sat på spil for os alle sammen. Derfor må vi også være villige til fortsat at bære de mange omkostninger, der er forbundet med fortsatte sanktioner fra begge sider.

Ukrainerne og russerne

Ét folk er en sikker taber i den aktuelle situation: russerne – uanset hvor meget territorium, de ender med at beholde af det erobrede siden 2014. Megen indsats har været gjort fra mange sider for at skabe tillid til, at verdens største land, befriet for kommunismen og sin supermagtsstatus, fremover ville kunne betragtes som et trygt og sikkert land både for sine borgere og sine naboer. Og omkring 2005 syntes det at være lykkedes.

Det tog mere end et halvt århundrede at få skabt tillid til, at Tyskland ikke fortsat ville udgøre en trussel for Europa og verden – midlet har bl.a. været landets villighed til at lade sig integrere i fælles forpligtende strukturer. Uanset hvor længe den aktuelle krig varer, vil den hvile tungt på nuværende og kommende generationer af russere. Mens det blakkede ry, ukrainerne har fået i 1900-2000-tallet, senest med assistance fra Putin, måske nu bliver endeligt udvisket. Selv om prisen i menneskeliv og ødelagt ejendom har været kolossal. Putins påstand om, at der ikke eksisterer en selvstændig ukrainsk nation, har han selv gjort sit for at modbevise, den har vist sig at være mere end et "sammenrend af slyngler, forrædere og fascister".

For mange i Danmark og Vesteuropa er Ukraine som selvstændig nation først kommet til live og ind i vores bevidsthed gennem Maidan-krisen i 2013 og

Kolofon

MenneskeRET&VRANG udgives af Den Danske Helsinki-Komité for Menneskerettigheder, som er en selvstændig frivillig organisation, der arbejder for styrkelse af demokrati, menneskerettigheder og mindretalsbeskyttelse i OSCE-regionen.

MenneskeRET&VRANG bringer artikler om menneskerettighedsspørgsmål i Danmark og andre OSCE-lande, artikler om Den Danske Helsinki-Komit s egne projekter, nyheder fra andre nationale Helsinki-Komiteer samt fra relaterede menneskeretsorganisationer for at skabe opmærksomhed om menneskerettighedsproblemer.

MenneskeRET&VRANG udkommer 3-4 gange årligt.

Artikler og bidrag tegner ikke nødvendigvis Komiteens og redaktionens holdninger.

Redaktion: Karsten Fledelius (ansvarlig over for presseloven), Philip Maschke (tilrettelæggelse), Søren Riishøj og Hanne Severinsen.

Redaktionen sluttede den 25. juni 2022.

Oplag: 800

Tryk og layout:
AtlasGrafisk ApS, Kastrup

ISSN: 1604-6854

Bestyrelse

Asbj rn L. Storgaard, formand, Leif L nsmann, næstformand, Karsten Fledelius, kasserer, Gerd Battrup, Julie Arnfred Bojesen, Ole Mølgaard, Birgitte Vestberg

Rådgivende Gruppe

Ib Alken, Finn Andersen, Christoffer Badse, Lars Blinkenberg, Henrik Brade Johansen, Lars G. Busck, Arne Piel Christensen, Suzanne Danneskiold-Lassen, Henrik D cker, Bjørn Elmquist, Jakob Erle, J rgen Estrup, Charlotte Flindt Pedersen, Kim Frederichsen, Mirjam Gelfer-Jørgensen, Henning Gjellerod, Thorkild Høyer, Torben Ish y, Anders Jerichow, Morten Kj rum, Dieter Paul K ssner, Jytte Lindgård, Mikael Lyngbo, Camilla Magid, Tue Magnussen, Siegfried Matlok, Jacob Mchangama, Georg Metz, Michael Metz M rch, Niels-J rgen Nehring, Klaus Carsten Pedersen, Bodil Philip, Lars Plum, William Rentzmann, Sven Risk r, Valentyna Shapovalova, Villo Sigurdsson, Poul Villaume, Kjeld Aakjær.

Sekretariat

Karsten Fledelius, Svend Jensen, regnskabsfører, Philip Maschke, redaktør, Claus von Barnekow, Irina Bj rn , Carl Erik Foverskov, Maya Gupta, Kevin Broby Kristiansen, Lena Jørgensen, Søren Riishøj, Julia Samokhvalova, Hanne Severinsen, Arne Stevns, Helle Vallø.

Har du lyst til at støtte os som medlem af Den Danske Helsinki-Komité eller at bestille det næste

MenneskeRet & Vrang som prøvenummer, så kontakt os:

**Den Danske Helsinki-Komité for Menneskerettigheder
Bredgade 36 B · 1260 København K · Telefon 3391 8118
E-mail: post@helsinkicommittee.dk · www.helsinkicommittee.dk**

Facebook:

Den Danske Helsinki-Komité for Menneskerettigheder

Den danske Helsinki-Komité for Menneskerettigheder blev dannet i 1985 som en del af den daværende internationale Helsinki Federation. Som andre nationale Helsinki-komiteer og grupper arbejder den danske komité ud fra Helsingfors-aftalen fra august 1975, som skabte grundlaget for Conference for Security and Cooperation in Europe (CSCE), siden 1994 OSCE. Sikkerheden og samarbejdet imellem staterne i Europa, inklusive den daværende Sovjetunion samt USA og Canada, hviler på to forudsætninger: Garanti for, at grænserne kun kan ændres ved fredelige midler, og at de individuelle menneskerettigheder respekteres. Aftalen medførte, at menneskerettighederne kom til at spille en langt mere fremskudt rolle i den kommunistiske del af Europa og den havde betydning for det skifte i Østeuropa, som førte til kommunismens sammenbrud. Aftalen skabte grundlaget for det nuværende OSCE, som beskæftiger sig med at forebygge konflikter, krisestyring og genopbygning.

Den danske Helsinki-Komité for Menneskerettigheder har gennem årene gennemført et stort antal projekter for deltagere fra de postkommunistiske lande og Tyrkiet inden for emnerne retsstat, fængselsforhold, ungdomskriminalitet, sociale rettigheder og minoriteters rettigheder. Retssager har været aktivt monitoreret i Kosovo, Polen, Rusland, Tyrkiet og Ukraine. Komiteen arbejder med demokratiudvikling i bl.a. Georgien og Ukraine, her handler det grundlæggende om at formidle kendskab til de individuelle rettigheder, som de er fastlagt i internationale aftaler. Og at formidle kendskab til demokratiets procedurer og valgregler, således som de normalt virker på vore egne breddegrader. Helsinki-Komiteen søger at oplyse om OSCEs og Europarådets virksomhed vedr. retsstat og menneskerettigheder.

Indholdsfortegnelse

1	Karsten Fledelius: Ukraine, Rusland og os	15	Søren Riishøj: Vestbalkan, EU og Olaf Scholz
5	Zjanna Sjevtjenko: Melitopolj besat, men ødelagt	16	Philip Maschke: Beslutninger om Vestbalkan på den europæiske dagsorden
7	Hanne Severinsen: Ukraines EU-perspektiv – i den 11. time	19	Årsberetning om ytringsfrihed og journalisters vilkår
9	Philip Maschke: Historiens vingesus	19	OSCE årsberetning
10	Julie Arnfred Bojesen: Ukraines unges kamp for frihed	20	Ny bestyrelse i Den Danske Helsinki-Komité
11	Claus von Barnekow: Putin har fået frit spil til at underkue befolkningen efter eksklusion fra Europarådet	21	Marc Leonard: Davos-mandens fald
12	Philip Maschke: Europas nye virkelighed	22	Claus von Barnekow: Om det dansk-russiske forhold i et historisk perspektiv og Ruslands ulovlige krig mod Ukraine
13	Rusland 30 år efter Sovjetunionen	24	Karsten Fledelius: Uffe Ellemann-Jensen in Memoriam

Fortsat fra s. 1

de efterfølgende år med en langtrukken krig på lavt blus omkring "folkerepublikkerne". Vi har oplevet stigende krav fra Putins og Lavrovs side om ændringer i den europæiske sikkerhedsarkitektur med den hensigt at rulle NATO og EU tilbage fra udvidelserne siden 2000. I 2021 øgede de store russiske militærmagter med inddragelse af Belarus klart presset på "Vesten" først og fremmest i Europa.

Et splittet EU

Alligevel har mange iagttagere og analytikere mest opfattet forløbet op til 24. februar i år som blot endnu et middel til 1) at aflede opmærksomheden fra dårlig Corona-håndtering i Rusland, 2) at stramme grebet om den russiske befolkning, 3) at undergrave udlandets tillid til Ukraines økonomi og nye regering, 4) at true Vesten til at holde op med at holde hånden under Ruslands naboer. Kun få regnede med virkelig alvor bag den militære opmarch. Derfor kom den så uventet for mange, der så i første omgang jublede over, at den russiske plan A var kørt fast, derpå regnede med, at nu ville krigen snart stoppe. Men den kører nu videre på 4. måned uden udsigt til andet end yderligere ødelæggelser. Imens begynder flere og flere i Vesten at tale om at komme Putin i møde for at stoppe krigen, blot uden nogen enighed om, hvor meget man mener, Ukraine skal acceptere for at "normalisere situationen".

De seneste opringninger fra den franske præsident Macron til sin russiske kollega signalerer for Putin et splittet

EU, på linje med det indre pres fra fremtrædende intellektuelle på den tyske regering for at ændre dens beslutning om øget støtte til Ukraine. Alt dette til gavn for Putin, som på ingen måde ønsker at fremtræde svag, men tværtimod nu fører propagandakrigen ind på nye baner med russiske påstande om, at det er de vestlige sanktioner og ikke den russiske blokade af den ukrainske Sortehavskyst, som truer eksporten af livsvigtige fødevarer til en række afrikanske stater. Disses stemmer i FN's generalforsamling håber Putin så at vinde for Rusland på den nye front, han nu har åbnet mod Vesten på verdensscenen.

Ingen holdbar fred gennem en forståelsespolitik

Det er tankevækkende i denne forbindelse at lytte til en amerikansk forsker i geopolitik, Peter Zeihan, som den 13. juni henledte opmærksomheden på Vladimir Putins seneste trusler mod Sverige og Finland i anledning af deres beslutning om at opgive neutralitetspolitikken og blive optaget i NATO. I den forbindelse skildres Peter den Stores ekspansionspolitik under Store Nordiske Krig 1700-1721 som en naturlig og retfærdig genetablering af den russiske kontrol med de baltiske lande. Altså lige som i tilfældet Ukraine angiveligt blot en aktion for at genoprette sikkerhed og historiske rettigheder, en ren "retfærdighedshandling".

Det kan ses som et advarselstegn om, at en "forståelsespolitik" over for Ruslands "legitime interesser" i det "nære udland" i virkeligheden næppe vil være mere effektiv end den tilsvarende engelske og franske over for Hitlers Tyskland i 1930'erne. Indrømmelser og overdreven hensyntagen vil ikke af Ruslands nuværende ledelse blive opfattet som fairness og imødekommenhed, men som træthed og svaghed. Og som kærkomne stabiliserende argumenter for regimet over for de dele af den russiske befolkning, som trods kontrol og frygt stadig har det skidt med invasionen i nabolandet.

Der er derfor ingen holdbar fred at vinde ved at "gradbøje" den internationale retsorden, som blev opbygget trin for trin for at beskytte sikkerheden for mindre så vel som for større stater og sikre menneskerettighederne gennem årene 1945-95. Og som er understøttet ikke blot af FN, men også en række andre globale og regionale organisationer, såsom NATO, Europarådet, EU og OSCE. Det er dette netværk af organisationer og de værdier, de repræsenterer, herunder nationernes selvbestemmelsesret, som bør vægtes tungere end historiske og geopolitiske "rettigheder".

Melitopolj besat, men ødelagt

Af Zjanna Sjevtjenko

En øjenvidneberetning:

Da byen Melitopolj befinder sig på den vigtigste transportrute mellem Moskva og Simferopolj på det okkuperede Krim, var den blandt de første, som blev ramt af den russiske hærs invasion af Ukraine. Om morgenen den 24. februar 2022 holdt der stadig en kolonne med russiske militære køretøjer ved indfaldsvejen til byen fra Krim. Og allerede fra den 25. februar deltog den i kampene om de administrative bygninger i byen.

Men selv om der manglede vand, varer, kontante penge og medicin, frasagde beboerne i Melitopolj sig fra de første dage samarbejdet med de russiske besættere. Uden våben konfronterede de kampvogne og pansrede mandskabsvogne med råbene "Melitopolj – det er Ukraine!" og "Tag hjem, men i live!". Fra den 12. marts blev møderne aktive og hyppige. Hver dag gik borgere med ukrainske flag i hænderne hen på den centrale plads i byen og marcherede sammen gennem gaderne. Det er værd at bemærke, at det denne gang ikke kun var unge, der protesterede, men også folk over 70, som endnu i 2014 på den samme plads havde demonstreret mod fjernelsen af Lenin-monumentet og afkommunistiseringen i det hele taget.

Samtidig gjorde besætterne sig rede til et magtskifte i byen. Først bragte de alle basale informationskanaler under kontrol. Den 4. marts beslaglagde de det lokale TV-tårn og begyndte at transmittere russiske TV-kanaler. Allerede fra den 7. marts kontrollerede de radiokanalerne og begyndte at blokere ukrainske mobiludbydere. Samtidig startede aggressorens repræsentanter en kampagne for at intimidere borgere med pro-ukrainske standpunkter. De foranstaltede pludselige ransagninger af lejligheder, tjekkede direkte på gaden folk, der talte i telefon, kidnappede borgere og udsatte dem for

tortur og anden vold. Blandt de bortførte var journalister og deres familiemedlemmer, lovens håndhævere, frivillige og pårørende til militært personel.

Melitopolj gav dog ikke op. Selv ikke efter at byens borgmester Ivan Fjodorov den 11. marts var blevet kidnappet, efter at besætterne forgæves havde forsøgt at presse ham til samarbejde. En demonstration til støtte for Fjodorov sluttede med, at man med automatvåben begyndte at skyde på ubevæbnede borgere. Dagen efter udnævnte Evgenij Balitskij, medlem af Ukraines parlament for "Oppositionsblokken" og af besættelsesmagten indsat som "chef for den militær-civile administration i Zaporozje-regionen", Galina Daniltjenko til "fungerende borgmester" for Melitopolj – også hun medlem af "Oppositionsblokken" og nær ven af Balitskij. I dag er begge anklaget for landsforræderi mod Ukraine.

Nogle dage efter blev borgmester Ivan Fjodorov løsladt i forbindelse med en udveksling med tilfangetagne russiske soldater. Efter international omtale af forholdene har besætterne også sendt mange andre hjem af de ca. 500 tilfangetagne borgere. Men der er stadig nogle af dem, som ulovligt tilbageholdes af aggressoren.

Samtidig begyndte man på egen hånd at evakuere borgere fra byen. Lokale trafikelskaber etablerede hurtigt forbindelser til Krim og Zaporozje. For at komme til Zaporozje var det nødvendigt at betale chaufføren i minibussen 100-200 € per person og passere 10 russiske og 10 ukrainske checkpoints. Russernes inspektion af bagagen var streng og ydmygende – for besiddelse af en traditionel broderet ukrainsk skjorte, vvsjivanka, eller en bog på ukrainsk kunne man risikere at blive sendt tilbage igen. Hvis de fandt patriotiske billeder eller meddelelser på messenger, eller video- eller fotooptagelser af militærkøretøjer i bevægelse eller lignende kunne man blive

tilbageholdt. Derfor tog melitopolitterne ingen chance, de slettede deres telefoners lager forud for afrejsen, og brugte dem heller ikke under hele rejsen. Men det værste var at komme under beskydning – hvad mange også måtte stå igennem. Buschaufførerne arrangerede sig som regel med soldaterne ved checkpoints med cigaretter, alkohol, og ofte også penge. Mange borgere flygtede fra byen med egne transportmidler med risiko for at blive efterladt uden bil, penge, telefon og personlige ejendele, som russiske soldater ved kontrolposterne tog fra dem uden at spørge.

Selv om byen nu var mere end halvtom, fortsatte de selverklærede lokale myndigheder i mellemtiden med at gennemføre deres egne regler og udføre ordrene fra Moskva.

I midten af marts blev al ukrainsk symbolik i byen fjernet og erstattet med russisk og kommunistisk. Nu vejer i stedet for det ukrainske gul-blå flag den rød-blå-hvide trikolore på de administrative bygninger, og pladser og gader er fyldt med røde flag og St. Georgs-bånd. "Sur-realisme!" siger de lokale beboere.

Negative ændringer påvirker alle dele af borgernes liv:

Uddannelse

Flertallet af skolelærerne, som ikke ønskede at underlægge sig besætternes krav om overgang til det russiske skoleprogram, holdt simpelthen op med at gå på arbejde. Derfor var der ved slutningen af skoleåret kun omkring en sjettedel af klasserne, som stadig fungerede. Men takket være lærernes modstand tillod besætterne at afslutte det nuværende skoleår efter det ukrainske skoleprogram. Men de advarede om, at næste skoleår fuldt ud vil følge lovene i Den Russiske Føderation. Allerede i dag er antallet af skoler i byen indskrænket, og vilkårene for optagelse af eleverne er besværliggjort. For at skrive et barn op til

Fortsættes s. 6

Fortsat fra s. 5

skoleåret 2022-23 må forældrene fremvise kvittering for betaling af kommunale ydelser for de sidste tre måneder. Dvs. at der er tale om grov overtrædelse af børns rettigheder til uddannelse.

Besætterne har derudover planer om at omdanne internatskolen "Harmonia" til militær kadetskole.

Kultur

På lokalbibliotekerne er al historisk litteratur, og også kunstbøger, blevet fjernet, når de var på ukrainsk. I stedet har "frivillige" fra partiet "Russisk Enhed" anbragt kunstbøger og propagandistisk historisk litteratur – på russisk.

Sikkerhed, sundhed, ernæring

Siden begyndelsen af marts har der været akut mangel på medicin og hygiejneprodukter i byen. Manglen forsøges afhjulpnet af frivillige på frivillig basis, som bringer de nødvendige forsyninger dertil fra Zaporozje. Pga. manglen er priserne på fødevarer mangedoblet. Pensionister, der er vant til at modtage pensionen i kontanter, har ingen penge tilbage, og kontante ukrainske penge tilføres ikke

til byen. Den russiske rubel er blevet sat i omløb og fortrænger mere og mere den ukrainske hryvnia. Dette hænger bl.a. sammen med, at ukrainske fødevarekæder er blevet udskiftet med russiske.

Det udgangsforbud, som besættelsesmyndighederne i byen har indført, angiveligt af sikkerhedsmæssige årsager, gør bybefolkningens liv fysisk uudholdeligt. For en by i Sydens hede er kl. 21 det tidspunkt, hvor luften lige er begyndt at køle af, og du kan gå udenfor for at trække frisk luft. Men patruljerne, som antræffer folk på gaderne efter kl. 21, arresterer dem på stedet. Og så – er det hen på politistationen og mindst et døgn arrest. Og måske oveni – grundløse tæsk.

Erhvervslivet

For en by, der i høj grad er baseret på maskinindustri, er ødelæggelsen af produktionskæderne en katastrofe. Det største problem, som besættelsen har medført, er det manglende salg af traktorreserve dele og metalprodukter. Og uden salg er der ingen tilstrømning af midler til byen. Producenterne af søde kirsebær, som er en af de vigtigste eksportprodukter i re-

gionen, har samme problem. Og i løbet af sæsonen høstes flere tusinde tons jordbær hvert år; i år er de landmænd, som befinder sig på besat område, tvunget til at sælge til en pris på 10 hryvnia (= € 0,30), 5-10 gange billigere end sidste år i fredstid. Kornproducenterne har samme problem. Angriberne tvinger bønderne til at sælge dem korn for næsten ingenting (100 € pr. ton), og nægter de, tager de det væk uden betaling. Således er der allerede nu blevet sendt flere jernbanevogne med hvede fra Melitopolj til Krim.

Nu er besættelsesmyndighederne i Melitopolj begyndt at forberede en folkeafstemning om tilslutning til Rusland. Under Første Vicestabschef for Præsidentadministrationen i Rusland Sergej Kirijenkos nylige besøg i byen lovede de lokale samarbejdspartnere Balitskij og Daniltjenko ham at klare forberedelserne dertil i løbet af nogle måneder. Men her vil de møde stærk modstand. Der er mange patrioter tilbage i Melitopolj – stærke, ærlige, loyale. De kunne måske være taget afsted – men nogle kan ikke pga. syge gamle familiemedlemmer, nogle har simpelthen ingen steder at tage hen, og nogle er ude af stand til at forlade den jord, deres forfædre har levet på. Og - i sidste ende - er der også brug for nogen, som kan placere sprængladninger ved de beslaglagte administrationsbygninger.

Melitopolj indbyggernes protest kan f.eks. ses i denne video:

<https://www.rferl.org/a/ukraine-melitopol-russian-troops-protest/31732818.html>

Andre helt aktuelle web sites om krigen i Ukraine er f.eks:

www.uacrisis.org/en/
www.euomaidanpress.com

*Oversat fra russisk original af
Karsten Fledelius.*

*Zjanna Sjevtjenko er journalist
og kunstner og bor i Danmark efter
at være flygtet fra Ukraine.*

Den 11. juni, forud for "Ruslands Dag" den 12. juni uddeler fg. borgmester Galina Daniltjenko de første russiske pas til indbyggere i Melitopolj. Foto Aleksei Konovalov TASS/Ritzau-Scanpix

Ukraines EU-perspektiv – i den 11. time

Af Hanne Severinsen
Den 6. maj var Helsinki-komiteen medarrangør af en Christiansborg-konference i anledning af 30-året for Sovjetunionens opløsning.

I Danmark blev de baltiske landes selvstændighed en folkesag – og netop afdøde Uffe Ellemann-Jensens navn vil til evig tid være forbundet med disse landes befrielse.

Derfor var vi også glade for, at han indledte vores konference med - i en video – meget levende og engageret at fortælle om de år, hvor Den Kolde Krig på fredelig vis blev fortid. Og hvor Jeltsin, som Ruslands leder, oprigtigt bød de nye stater velkommen.

Men Rusland var også et forhenværende imperium. Ved det første Dumavalg i 1993 var vi en delegation fra Europarådet, der - som valgobservatører - mødte de nye partiers ledere og spurgte dem ud om deres program. Liberal Demokraternes Zjirinovski fortalte, at hans vision var

Ukraine har på 20 år haft 5 forskellige præsidenter – modsat Rusland og Belarus.

et Rusland med de grænser, de havde år 1900. Vi spøjte i frokostpausen om, hvor mange Europaer vi havde brug for, hvis alle gamle imperier skulle genoplives.

Men det var ingen spøg. Og vi burde nok have taget hans – troede vi – skøre ideer mere alvorligt. Hans parti fik faktisk 22,9 % ved valget til Statsdumaen i 1993 og blev det største af de i alt 13 partier, der fik sæde i Parlamentet.

De baltiske lande fik en lettere demokratisk vej end de øvrige nye lande. Der genopstod gamle partikammerater og "old-boys-network" som nyrige oligarker, som købte sig medier og etablerede partier, der havde en meget kynisk/bogstavelig fortolkning af Eastons definition af politik: "Politik er den autoritative fordeling af værdier med gyldighed for et samfund" - nemlig at rage til sig!

Selvom Ukraine i 1994 i Budapest-memorandummet fik garanteret sine grænser og suveræniteten (og afleverede sine A-våben til Rusland), så var de ivrige efter at få anerkendt deres europæiske identitet – i første omgang ved at blive medlem af Europarådet før Rusland,

Den fhv. mangeårige tyske udenrigsminister Hans-Dietrich Genscher og Uffe Ellemann-Jensen ved et møde på Hotel Angleterre, København maj 1996. © Bjarne Lüthcke/RitzauScanpix

Fortsættes s. 8

Fortsat fra s. 7

så at Ukraine ikke risikerede et russisk veto. Det lykkedes i 1995.

Ukraines navn betyder også sprogligt et grænseland - og i dag ved vi, at ifølge Putins Rusland eksisterer landet slet ikke.

Ukraine prøvede at navigere, men landet udviklede sig i 90erne til en autoritær oligark-stat, hvor Præsident Kutjma forfulgte politiske modstandere og brugte retssystemet som magtens forlængede arm. På trods af dette var der et levende civilsamfund, som ønskede at demokratisere samfundet.

Men Ukraine blev aldrig en folkesag for Europa, som de baltiske lande var for os.

Reformønskerne sejrede ved Præsidentvalget i 2004 - Den Orange Revolution - hvor de ukrainske vælgere med stemmesedlen fik væltet Kutjmas kronprins, Janukovitj - og nu var vejen banet for reelle reformer.

Men Ukraines vælgere har i sin nyere historie måttet sande, at det ikke er nok at udskifte deres præsident. Man skal også ændre institutionerne og retssystemet, og det er endnu sværere.

De nyvalgte kunne enes om én ting: At ansøge om medlemskab af EU. Men EU havde i 2005 lige optaget 10 nye medlemmer, så svaret var nej. Også til at få et medlemsperspektiv.

Hvis man i det hele taget kan tillade sig kontrafaktisk historieskrivning, så var dette nej en historisk fejltagelse.

For reglerne for medlemskab er jo, at europæiske lande, der opfylder Københavnskriterierne,

kan blive medlem af EU. Det gjorde Ukraine ikke, men det var det, de ønskede at gøre. Der var ingen, der gjorde sig illusioner om medlemskab med det samme.

Men man håbede på at få et perspektiv, og det ville man ikke give dem dengang.

Men Ukraine er - og kæmper til stadighed for - at være europæisk, hvilket da også understøttes af geografien. Med det perspektiv i 2005 ville der have været et mere målrettet spor at forfølge.

Selvfølgelig ville reformer under alle omstændigheder have gavnet de erklærede mål om demokratisering, som Den Orange Revolution drejede sig om. Men modløsheden og interne stridigheder førte 4 år efter til en snæver valgsejr til Janukovitj og en tilbagevenden til det gamle korrupte system.

Det styre fik Euromaidan - "Revolution of Dignity" - 3 år efter smidt på porten. Men dette brugte Putin derefter som anledning til at starte sin imperiale genevinding - startende med Krim og dele af Donbas - og har nu efter den 24. februar ført til en altødelæggende erobrerkrig, hvor foreløbig 20% af Europas største stat (hvis vi ikke medregner Rusland som europæisk) er blevet besat.

At det var den imperiale erobrerkrig, Putin gik i gang med i 2014, er nu endelig gået op for de fleste, nu, hvor Putin sammenligner sig med Peter den Store.

I disse dage åbnes så endelig det europæiske perspektiv for et Ukraine, der i mellemtiden nu må kæmpe for overhovedet at eksistere som nation.

(Se også side 18).

Til sammenligning: Størrelsen af den del af Ukraine, Rusland har besat, projiceret over på vore breddegrader.

Historiens vingesus

Af Philip Maschke

Konferencen den 6. maj i Fællessalen i anledning af 30-året for Sovjetunionens opløsning – der havde været planlagt i længere tid – kom til at markere begyndelsen på og afslutningen af ”The Paris Charter for a New Europe” for nu at formulere det meget kort.

Fremfor alt i form af det videobandede interview med fhv. udenrigsminister Uffe Ellemann-Jensen, der var tilrettelagt af Charlotte Flindt Pedersen og Hanne Severinsen, og som vist som konferencens indledning.

I hans sædvanlige skælmske fremstilling fik vi beretningen om Danmarks snarrådige og hurtige anerkendelse af de baltiske stater i 1991 og den telefonsamtale søndag morgen med Tysklands udenrigsminister Hans-Dietrich Genscher, hvor Uffe Ellemann-Jensen kunne bekræfte det danske skridt.

Find Uffes mindeværdige beretning på YouTube her: Æret Være Uffe Ellemann-Jensens minde, 19. juni 2022, https://www.youtube.com/watch?v=ESpOAY_KF48.

Margareta K. Jakobsen, komiteens æresmedlem, der helt fra begyndelsen i 1985 assisterede Erik Siesby med etablering og projektledelse af Den Danske Helsinki-Komité, beretter om, at Uffe Ellemann-Jensen som udenrigsminister mødtes med Erik Siesby på dennes kontor og støttede ideen om en Helsinki-Komité, ligesom han var fortaler for komiteens mange aktive projekter i Baltikum i 1990'erne indenfor demokrati, retsstat og kriminalforsorg, der blev finansieret gennem den daværende danske Demokratifond.

Også Hanne Severinsen var førstehånds øjenvidne til begivenhederne ved Sovjetunionens opløsning 1991, da hun som MF/V og udenrigsordfører sammen med to MF-kolleger deltog i konferencer

Tallinn september 1991. Uffe Ellemann-Jensen besøger Estlands udenrigsminister Lennart Meri, aktiv CSCE-deltager og senere Estlands præsident. © Peer Pedersen/RitzauScanpix

i de tre baltiske lande som led i deres markeringer omkring Hitler/Stalin pagten af 23. august 1939.

Hanne fortæller: ”Da vi tog af sted til Tallinn, havde kuppet mod Gorbatsjov lige fundet sted, da vi ankom til Riga, var det mislykkedes, og den 23. august 1991 fejrede vi befrielsen i Vilnius, først ved at være med til at se Leninstatuen blive skåret ned. På konferencen den 6. maj i år fandt vi ud af, at det var Andrius Kubilius, der havde organiseret dette – og om aftenen talte jeg til 300.000 mennesker forsamlet rundt om Parlamentet, og efter at Landsbergis - deres store befrielseshelt - holdt sin store befrielsestale, fik jeg lejlighed til at byde dem velkommen tilbage til det frie Europa. Befrielsen af Baltikum blev også markeret med en kæde af bål gennem de tre lande.

”Danmark havde dengang formandskabet i CSCE (senere OSCE) og måneden efter var jeg og Søren Riishøj som parlamentarikere med til organisationens møde i Moskva, hvor der pludselig var flere nye lande som deltagere. Der hørte vi Uffe holde en flot åbningstale, hvori han også bød Gorbatsjov velkommen tilbage og ønskede god bedring til hans kone Raisa”.

Ukraines unges kamp for frihed

Af Julie Arnfred Bojesen

Ønsket om at leve i fred og frihed har allerede kostet de unge ukrainere forfærdelig dyrt. Alligevel kan håbet om en demokratisk og fredelig fremtid ikke slukkes.

Det moderne Ukraine fik sin selvstændighed i 1991. De unge generationer i Ukraine er opvokset i et frit land med al den historiske bagage af undertrykkelse, som deres forældre, bedsteforældre og oldeforældre har videregivet.

På trods af fraværet af en autoritær stat er de unge ukrainere opvokset gennem politisk ustabilitet, to finanskriser, to revolutioner, invasionen og annekteringen af Krim, invasionen af Østukraine og en efterfølgende otteårig krig – inden de skulle se en fuld brutal invasion af hele deres land.

Frihed har været overskriften i deres tid. Frihed til at være ukrainere, frihed til at ytre sig, frihed til at træffe egne valg.

Da folket i 2004 gik på gaden i protest mod valgfusk udført af den korrupte regering, var det første gang i Ukraines moderne historie, at så mange mennesker samledes om én demokratisk sag. Og de

Julie Arnfred Bojesen

lykkedes med at få et internationalt tilfredsstillende demokratisk omvalg, uden at der blev affyret et eneste skud.

Knap ti år senere var det igen friheden til selv at vælge fremtiden og et land frit for korruption, der fik studerende til at samle sig på Uafhængighedspladsen, Maidan Nezalesnosti, i Kyiv. Flere kom til, indtil millioner var på gaden landet over.

Denne gang blev der affyret skud. Af politiet og militæret mod de civile, som de burde beskytte. Friheden har sin pris, og i 2014 skulle det store skridt ind i moderne statsdannelse koste 107 menneskeliv. Og kontrollen over Krim-halvøen og de østligste dele af regionerne Luhansk og Donetsk.

Maidan-revolutionen i 2014 startede en række processer. Det ukrainske folk var gået sammen for at kræve demokrati, og det havde store krav til de nye regeringer om demokratiske reformer og frigørelse fra russisk indflydelse og okkupation. Den nationale identitetsopbygning skød fart, og kulturen fik en stor og samlende rolle at spille i udforskningen og udfoldelsen af det unikt ukrainske. Civilsamfundet havde endelig fået den energi, det havde manglet, og organisationer, uafhængige medier og initiativer skød op på kryds og tværs og fik skabt en platform for forskellige interesser og demokratiske krav. Den digitale økonomi skød fart og Ukraine har længe stået meget stærkt i at kunne tilbyde IT-eksperise og teknologiske løsninger, og dette fokus på at skabe ukrainske virksomheder har fået start-up-miljøet til at trives. Sammen med energi-, ingeniør-, bygge- og anlægsbranchen har det - selv under Corona-pandemien - fået Ukraines BNP til at vokse til en historisk rekord (195 mia. US\$/1.365 mia.dkr.) i 2021 .

Trusler, modstandskraft og mobilisering

Samtidig var dele af landet blevet okkuperet i 2014, og en lang og smertefuld

krig startede. Truslen var reel, og bevidstheden om, at frihed fra en overmagt ikke kan tages for givet og at hvis nogen ønsker dig død, er det den ultimative trussel. Unge mennesker er vokset op med værnepligt og viden om, at de som unge mænd måske skal til fronten, og som unge kvinder skal se deres venner, brødre, fædre og partnere tage af sted til en krig, som er svær at vinde – eller så har de allerede oplevet at skulle flygte fra krig eller okkupation og skulle starte livet forfra et nyt sted.

Den blodige ukrainske historie og generelle usikkerhed har skabt nogle meget modstandsdygtige, løsningsorienterede og målrettede unge mennesker. På trods af den store risiko det er at generalisere på tværs af store grupper, kan man overordnet sige, at ukrainerne er frihedssøgende, kritiske og hårdtarbejdende. De urolige omstændigheder har dyrket deres entreprenante side, og de har været vant til, at det ikke nytter at brokke sig – man må selv finde en løsning, fordi der ikke er andre til at hjælpe.

Deres drømme om fremtiden har i høj grad været at sikre sig en uddannelse og et arbejde, som sikrer dem en komfortabel levestandard, og at kunne leve i fred i et velfungerende samfund. De har ønsket demokratiske reformer af både uddannelsesinstitutioner og stat, bedre løn- og arbejdsvilkår, opgør med oligarkiet, frie medier, større fokus på kvinders og andre minoriteters rettigheder og styrkelse af de fattigere provinsområder.

Samtidig har ønsket om international anerkendelse, mobilitet og stærkere forbindelser til resten af Europa stået stærkt. De unge ukrainere har forstået at være stolte af deres traditioner, deres sprog og deres kultur efter århundreders undertrykkelse, og de vil også have noget at skulle have sagt i verden. Siden 2014 har der været to overordnede grupperinger: Dem, som ønskede at blive en del af EU, og dem, som ønskede et styrket Ukraine i samarbejde med EU, uden at

blive medlem og igen skulle forsøges styret fra en hovedstad langt væk.

2014 var en katalysator for disse processer, men Ruslands direkte invasion af landet den 24. februar i år har accelereret dem i et utroligt tempo. I dag ønsker 91% af ukrainerne at være medlem af EU (til sammenligning 63% af danskerne ved folkeafstemningen i 1972), de har mobiliseret bredt og civilsamfundet har – trods groteske omstændigheder – fantastiske kår med så meget aktiv deltagelse af de civile, og kravet og ønsket om at være et moderne demokrati har aldrig været stærkere. De risikerer alt – livet inklusiv – for at kunne opleve og være en del af den fremtid i et demokratisk, europæisk land, hvor de kan genopbygge Ukraine sammen, som de ønsker det skal være.

Alt i alt ønsker unge ukrainere sig det samme som alle andre af fremtiden. Men historien har været dem usædvanligt brutal, så de privilegier, vi herhjemme med selvfølgelighed kan nyde dagligt, koster dem så alt for meget.

Den grundlæggende præmis for alle andre goder er friheden, og den er de ikke villige til at give slip på. Til dags dato har jeg endnu ikke stødt på en ukrainere, som betvivler, at de vil vinde denne syge krig. Men skal de opnå fred, frihed, demokrati og udvikling som en del af et frit Europa, så er sejr den eneste udvej. De har intet andet valg.

Julie Arnfred Bojesen, 30, er netop indvalgt til den ledige plads i bestyrelsen for Den Danske Helsinki-Komité og er til daglig leder af Det Ukrainsk-Danske Ungdomshus i Kyiv. Julie har en M.A. i Communication for Development fra Malmø Universitet og en bachelor i statskundskab fra Aarhus Universitet.

Julie er tidl. sekretariatsleder i Det Udenrigspolitiske Selskab, OSCE-valgobservatør, tidl. forperson for ungdomsforeningen SILBA og er i sin nuværende stilling ansvarlig for at bygge en base for demokrati og ungdomsengagement op fra bunden i et internationalt netværk. Dertil har Julie erfaring fra forskellige medier.

Putin har fået frit spil til at underkue befolkningen efter eksklusion fra Europarådet

Af Claus von Barnekow

Trods Ruslands forsøg på at fremstille det som sin egen beslutning at fratæde Europarådet, blev Rusland i klart sprog sparket ud. Det vil forbedre arbejdet i Europarådets Ministerkomité, men nu kan Rusland frit underkue og umyndiggøre den russiske befolkning.

Medierne i Danmark fandt det ikke værd selvstændigt at omtale nyheden om, at Rusland blev ekskluderet fra Europarådet. Man videregav ukritisk et Reuters telegram om, at Rusland havde meldt sig ud. Det er en udmeldelse, der ingen formel betydning har, Rusland er sparket ud.

Det er vigtigt at forstå scenen for det spark, det vil sige den beslutning, der ligger bag Ministerkomiteens, og beslut-

ningens regelbaserede baggrund.

Det besluttende organ i den nu 46 medlemmer store europæiske organisation Europarådet (retsstat, menneskerettigheder, demokrati) er Ministerkomiteen. I det daglige arbejde varetages medlemsstaternes interesser af de såkaldte faste repræsentanter, ambassadører. Det rådgivende organ overfor Ministerkomiteen er Den Parlamentariske Forsamling (PACE), sammensat af medlemmer af medlemsstaternes parlamenter.

Rusland sparket ud

Den 16. marts besluttede Ministerkomiteen i forbindelse med proceduren iværksat i henhold til artikel 8 i Europarådets statut, at Den Russiske Føderation, der har været medlem siden 1996, ophører med at være medlem af Europarådet fra den 16. marts 2022.

Samme dag blev Ruslands flag taget ned uden for Europarådets hovedbyg-

ning "Palais de l'Europe" i overværelse af den derværende russiske ambassadør og tre af hans omkring tyve diplomatiske medarbejdere, som nu alle rydder kontorer og pakker kufferter.

I sin begrundelse for beslutningen genbekræfter Ministerkomiteen, at Den Russiske Føderations aggression mod Ukraine udgør en alvorlig krænkelse af Den Russiske Føderations forpligtelser i henhold til artikel 3 i statuten for Europarådet (se faktaboks).

Efter en udveksling af synspunkter med PACE den 25. februar besluttede Ministerkomiteen at iværksætte proceduren i artikel 8 i Europarådets statut, hvorved Den Russiske Føderations ret til repræsentation i Europarådet suspenderedes.

Det vil sige, at Rusland ikke kunne lade sig repræsentere i Ministerkomiteen, rapportørgrupper og styrekomiteer med videre. Men Rusland var fortsat medlem

Fortsættes s. 12

Fortsat fra s. 11

og forpligtet til at efterleve påtagne forpligtelser, herunder Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols afgørelser og de med medlemskabet forbundne finansielle forpligtelser.

Efter nye konsultationer mellem Ministerkomiteen og PACE om yderligere anvendelse af artikel 8 vedtog PACE med enstemmighed en "opinion" den 15. marts, der udtrykte den holdning, at Rusland ikke længere kunne være medlem.

Russisk skinmanøvre

Herefter meldte Rusland sig ud. Det var det, Reuters – videregivet ukritisk af flere dagblade – omtalte. Det var dog en russisk skinmanøvre, der havde til hensigt at vise, at det var Ruslands afgørelse at forlade Europarådet. Sørgeligt, at medierne ikke gennemskuede dette træk.

Nok notificerede Rusland i overensstemmelse med statuttens artikel 7 formelt generalsekretæren om sin hensigt om udtræden ved en skrivelse fra Ruslands udenrigsminister. Men en sådan udtræden har virkning fra udgangen af det finansår, i hvilket notifikationen sker. I notifikationen krænkede Rusland statuttens bogstav, idet man tilkendegav "vi

forbeholder os ret til at udtræde af Europarådet på vores vilkår." Denne beslutning er ugyltig.

Ministerkomiteen vedtog derefter – som allerede forudset – enstemmigt med PACE i ryggen, at Den Russiske Føderations medlemskab er ophørt.

Rusland er dermed udstødt af dette europæiske fællesskab: en pariatat.

Har det betydning? Ja – for Ruslands statsledelse, som nu kan udvikle sin særlige russiske fascisme, hvor staten omslutter, underkuer og umyndiggør en befolkning opvokset og fodret med tvangstanker under Ruslands hvid, blå, røde trikolor.

Fra officiel russisk side udtalte man efter suspensionen, at Europarådet uden Rusland ingen betydning ville have. Det er selvsagt nonsens.

Bekymring for russiske borgere

Europarådet fungerede bedre forud for det russiske medlemskab, et medlemskab, som blev mødt med skepsis, men også med håb og krav. Ruslands ønske om medlemskab drejede sig naturligvis om at varetage egne interesser, som de dengang defineredes. Der var to overordnede

vinkler, man kunne lære og påvirke, man kunne samtidigt arbejde for russiske mindretal i relevante Europarådsstater. Om muligt sætte lus i skindpelsen.

Siden Ruslands voldsomme manifestation af nærområdeinteresser gennem krænkelse af folkeretten ved angreb på Europarådsmedlemmet Georgien i 2008 og anerkendelse af Sydossetien og Abkhasien, har Rusland i stigende grad obstrueret arbejdet i organisationen.

Til gengæld kan man udtrykke bekymring over russiske borgeres magtesløshed over for det nuværende politiske system.

*Europarådets Statut Artikel 3
"Ethvert medlem af Det europæiske Råd skal anerkende de for retsstater almindeligt gældende grundsætninger og det princip, at menneskerettighederne og de grundlæggende frihedsrettigheder tilkommer enhver person indenfor dets jurisdiktion, og samarbejde oprigtigt og effektivt på virkeliggørelsen af Rådets formål, således som anført i kapitel 1."*

Europas nye virkelighed

Af Philip Maschke

"EU, Rusland og Ukraine efter Ruslands overfald" var titlen på en seks timer lang konference i Fællessalen på Christiansborg den 17. marts arrangeret i fællesskab af Dansk-Russisk Forening, FN-Forbundet, Den Danske Helsinki-Komité og Baltic Sea NGO Network. Konferencens første del åbnedes med øjenvidnebeskrivelser af de aktuelle begivenheder, herunder af Ukraines ambassadør, og med et minuts stilhed for de faldne. Konferencens anden afdeling indledtes af Folketingets vært Martin Lidegaard, MF/RV, formand for Udenrigspolitisk Nævn. Han fulgtes af lektor ved Forsvarsakademiet Claus Mathiesen, der tog udgangspunkt i Minsk-aftalerne og fredsperspektiver, af tidl. Ge-

neralmajor og UN Force Commander Kurt Moesgaard, der tog udgangspunkt i FNs Responsibility-to-Protect (R2P), vetoret og konflikthåndtering og af journalist Bjarke Møller, der diskuterede hvad EU kan, herunder medlemsperspektiver og energiperspektivet.

De her nævnte fire meget se- og anbefalingsværdige oplæg er udgivet i én video lagt på YouTube: <https://www.youtube.com/watch?v=Gkh61Ys1LvA> med titlen "Konferencen, del 2" 22. marts 2022.

Martin Lidegaard var blevet bedt om at tale om dansk udenrigspolitik efter den 24. februar 2022. Han konstaterede, at Ruslands angreb på Ukraine havde været uventet, da det ansås kontra-intuitivt, det kunne ikke ses at være i Ruslands

interesse på den lange bane. Angrebet medførte, at tre teutoniske plader rørte på sig og skiftede position:

- 1) Som en del af den større fortælling om Sovjetunionens og Ruslands ambitioner;
- 2) At Tyskland har flyttet sig, hvor de mest fredssøgende tyske partier, der nu danner regering: SPD, Grønne og FDP, fundamentalt har ændret holdning til Europas sikkerhedsarkitektur;
- 3) At USA ikke vil være verdens eneste politibetjent i en ny multimodal verdensorden, et fællestæk ved de tre administrationer Obama, Trump og Biden – selv på trods af deres umiddelbart forskellige ideologiske og politiske udgangspunkter.

”Europa bliver nødt til at tage sin skæbne i egen hånd” erklærede Lidegaard og erkendte, at dette stred mod hans radikale arv. Den ny sikkerhedsstruktur i Europa står pt. helt åben, Danmark bør engagere sig med akser til Berlin, Washington og Paris, og vi skal sikre, at der findes både bløde og hårde midler.

”Danmark skal deltage i denne ny sikkerhedsarkitektur”. Den består af sammenhængen mellem udenrigspolitik, sikkerhedspolitik, energipolitik, klimapolitik og cybersikkerhed. Men ud af de 2% af BNP til forsvar bør også finansieres en forøget udenrigstjeneste, et øget beredskab og en øget indsats i Arktis, både civilt og militært. Martin Lidegaard

kvitterede for, at det har været muligt at indgå et nationalt kompromis blandt folketingets partier. Et sådant er nødvendigt for at skabe enighed om prioriteringer, der rækker 5 – 10 år frem.

Martin Lidegaard

Rusland 30 år efter Sovjetunionen

I de 30 år, der er gået siden Sovjetunionens fald gennemgik en række af de tidligere sovjetstater en overgangsperiode, som ændrede deres politiske og sociale struktur. Alle de tidligere republikker i det daværende USSR gennemgik denne forandring i 1990'erne og blev uafhængige stater. Nogle post-sovjetiske stater prøvede ikke engang på at blive demokratier, men blev ændret til personstyrede autokratier, andre foretog faktisk et valg til fordel for demokratiske friheder og frie valg.

Med hensyn til Rusland skriver politologer, at ingen siden 1990 faktisk har engageret sig i at ændre det sovjetiske samfund til et demokratisk samfund. Der var megen snak, frem for alt om elimineringen af det kommunistiske monopol på magten. Efter ødelæggelsen af Sovjetunionen opstod der en række forskellige partier, men det var ikke partier, der opstod nedefra-og-op i samfundet, de repræsenterede ikke forskellige samfundsgruppers interesser. De var ganske enkelt forskellige fraktioner fra det sammenbrudte kommunistparti. Og selv den tidligere generalsekretær for kommunistpartiets regionalkomité blev valgt til statsoverhoved. Jo, Jeltsin var da en mere progressiv leder end mange af hans forgængere, han

påtog sig risikoen ved at tabe et valg, og han mistede aldrig sin evne til at tolerere offentlig kritik.

Men ingen demokratiske institutioner blev opbygget. Projekter for de kommende forandringer forankret i samfundet var fraværende og der var ingen parathed blandt folk til at deltage i ændringerne. Kun få mennesker deltog i perestrojka og de fleste russere så bare til. Perestrojkaens ledere røg med i strømmen af de økonomiske forandringer og omfordelingen af aktiver og formuer, og de glemte punktet oplysning, de glemte at forberede folket på livet i et demokratisk samfund.

Efter Sovjetunionens sammenbrud og den russiske borgers opståen, faldt friheden ”ned fra himlen” som man siger. Folket forstod ikke, og forstår stadig ikke, hvordan de kan disponere deres rettigheder og friheder. Derfor afstår folk fortsat fra at blande sig i beslutninger. Og i Rusland er det fortsat sådan, at det eneste, de behøver at foretage sig, er at stemme ved valgene.

I hvilken grad anser den gennemsnitlige russer sig selv som en kraft, er han opmærksom på sit eget ansvar for, hvad

der sker i landet? Meningsmålinger viser, at russerne af ren vane - og for de ældre generationers vedkommende på grund af deres erfaring med livet i den sovjetiske tid - forventer, at staten løser samfundets problemer.

Valget til den første statsduma blev holdt i 1993. Valgperioden for de valgte i Dumaen var to år, knap halvdelen af medlemmerne var valgt i enkeltmandskredse, og 8 partier blev valgt til parlamentet.

Partiet Forenet Rusland blev dannet i 2001 og opnåede fra da af gennemgående et flertal i valgene, og som følge heraf et flertal i parlamentet. Efter hvert valg, såvel til statsdumaen som til regionale valg, protesterede oppositionen mod resultaterne og talte om forfalskninger i stor stil. Men folket begrænsede fortsat deres deltagelse til at stemme ved valgene, kritiserede politikerne hjemme i eget køkken, og forsøgte at tilpasse sig til de forværrede leveforhold.

Formand for den Fjerde Statsduma blev medlem af Forenet-Rusland Boris Gryzlov, som er kendt for denne udtalelse: ”Parlamentet er ikke et sted til diskussion”. Siden da kommer formanden

Fortsættes s. 14

Fortsat fra s. 13

for statsdumaen uden undtagelse fra partiet Forenet-Rusland.

I den nuværende ottende statsduma har fem politiske partier plads: Forenet Rusland (324 medlemmer). Den russiske Føderations kommunistiske parti (57), Et retfærdigt Rusland – for sandhed (27), Det liberaldemokratiske parti (21) og Nyt Folk (13). Tre øvrige partier: Borgerplatformen, Rodina og Vækstpartiet opnåede en plads hver ligesom 5 uafhængige parlamentsmedlemmer.

Vyatjeslav Volodin, formanden for statsdumaen, har erklæret, at der findes et virkeligt demokrati i Rusland, som andre lande kan lære af ved at komme til Rusland.

Som I ved, er det enhver regerings naturlige ønske at forblive ved magten til evig tid. Derfor er det ingen overraskelse, at det russiske parlament har vedtaget dusinvis af love for at bevare "det suveræne demokrati". Det drejer sig om love, der giver regeringen mulighed for at udøve kontrol over medierne, NGOer og almindelige borgere.

F.eks. er NGOernes aktiviteter blevet meget bureaukratiske og omstændelige, idet de hver tredje måned skal indsende rapporter på flere sider om, hvad de foretager sig og hvordan de anvender deres penge i stedet for at kunne arbejde til fordel for samfundet. Forsinket rapportering medfører bøder og/eller likvidering. "Foreign Agent-loven", loven om NGOer som fremmede agenter, blev vedtaget i 2012. Først sagde parlamentarikerne, at loven kun var vedtaget for at tydeliggøre hvem, der modtog støtte fra udlandet, og at dette ikke ville skade nogen NGO på nogen måde. Og eftersom denne lov ej heller forårsagede megen indignation i befolkningen, tænkte folk i regeringen: fint, det gik godt, så kan vi fortsætte ad samme spor i fremtiden. Så i 2017 vedtoges en fremmed-agent-lov for medierne og i 2020 en lov om borgere som fremmede agenter.

Nu forberedes en ændring af loven om undervisning, som gælder for un-

dervisning, som gælder for oplysende aktiviteter. Sådanne begivenheder vil nu blive tilrettelagt for mindre børn og finansieret fra statsbudgettet og de skal alle koordineres med statslige myndigheder. Mange undervisere tror, at denne lov vil indskrænke friheden til at tale om bestemte emner.

Lovgivning, der er indført dette år:

1. Ny lov om medier:

Alle medier skal udelukkende anvende oplysninger fra officielle russiske kilder. Konsekvens: at frie medier er blevet lukket, da de har sagt: "vi kan ikke fortælle sandheden, men vi ønsker ej heller at fortælle løgne".

2. Strafferetligt ansvar for forfalskninger:

Man ifalder strafansvar ved at udsende falske oplysninger om den russiske føderations væbnede styrker under dække af, at de er pålidelige. For at beskytte Den russiske Føderation og dens borgere samt sikre fred og sikkerhed betragtes information som falsk, hvis den ikke svarer til den officielle version. Strafansvaret er op til 15 år i fængsel. Tilsvarende straffes spredning af falske oplysninger om enhver russisk statsorganisation, der er aktiv udenfor Rusland.

3. Hvis man diskrediterer Ruslands væbnede styrker:

For en borger er bøden op til 10.000 dkr., for organisationer op til 100.000 dkr. Ifølge domstolene er det en diskreditering af de væbnede styrker blot en borger står i en enkelt tavs demonstration med et skilt "Ingen krig". Hvorfor? Argumentet er, at Rusland ikke er i krig, da man gennemfører en speciel indsats i Ukraine for at hjælpe denne befolkning med at blive befriet fra nationalister.

En kvinde er blevet idømt en bøde på 1.000 dkr. for at stå med et banner med biblens sjette bud: Du må ikke slå ihjel. Der er andre absurde eksempler: En pige blev tilbageholdt af politiet for at bære en hat i det ukrainske flags farver, blå og gul. Også lederen af en børnehaven blev straffet for at børnehaven var malet i de samme to farver.

The Economist' Economic Intelligence Units demokratiindeks rangordner disse forhold:

1. Valgproces og pluralisme
2. Regeringsførelse
3. Politisk deltagelse
4. Politisk kultur
5. Frihedsrettigheder

På denne liste rangordnes Rusland som nr. 124 mellem Etiopien og Niger. Danmark ligger til sammenligning på en sjette plads.

Hvad er det, der forhindrer russerne i at blive aktive borgere, der deltager i landets ledelse? Her er en række årsager:

1. Mangel på erfaring med demokrati, folk har ikke identificeret en forbindelse mellem aktiv deltagelse og forbedring af deres leveforhold
2. Der er ingen væsentlig forudsætning for demokrati i Rusland, der findes ingen debatkultur. Tværtimod, folk opfatter ofte kritik som en personlig fornærmelse. Der findes inden kultur til at skabe foreninger, til at løse samfundsproblemer gennem eget ledelsesinitiativ.
3. Finansiell afhængighed, frygt for at miste sit arbejde, ikke at kunne betale sine lån osv.
4. Der har været mange krige op igennem Ruslands historie, hvorfor elementer af en kommandostruktur er blevet bevaret. Chefen har altid ret, ordrer diskuterer ikke.
5. Mange mennesker udfører ikke handlinger baseret på værdier, men på interesser. Det drejer sig traditionelt om egne personlige interesser og den nære kreds af venner og familie;
6. Folk kender ikke vellykkede eksempler på samfundsmodeller. De fleste russer har ikke noget pas til brug til udlandsrejser og har aldrig besøgt lande hvor en social model er blevet opbygget, som f.eks. i Danmark.
7. Mangel på uddannelse og opdragelse af borgerne til et liv i et demokratisk samfund. Folk er ikke fortrolige med samfundsemner og den globale dagsorden.
8. Den historiske hukommelse består i, at det er bedst at holde sig væk fra auto-

riteterne, det kan kun give problemer, og i øvrigt kan man ikke ændre noget alligevel.

Der findes et begreb indenfor psykologien: et generationsovergribende traume, som videregives fra dem, der direkte oplevede en traumatisk begivenhed til de efterfølgende generationer. Historiske traumer skabes af traumatiske begivenheder eller erfaringer, som en gruppe mennesker har oplevet, eller eventuelt et helt samfund.

Hvad er et generationstraume og hvordan kommer det til udtryk i folks daglige liv?

Her er nogle tegn, som kan erkendes i traumer på tværs af generationer:

- Personer oplever uforklarlig rastløshed og er overdrevent opmærksom på sine omgivelser
- En person har mistillid til nogle personer eller til hele den verden, der omgiver ham/hende
- Personen undgår bestemte situationer

Eksempler på sådanne fænomener er Holocaust-efterkommeres traumer såvel

som de indfødte befolkningers i Nordamerika og Australien. Måske er det de samme tegn, vi kan konstatere i Rusland, efter flere århundreders lovløshed, ydmygelse og vold og efter Stalin-tiden?

Ved perestrojkas begyndelse brød unge demokratiskud gennem de sovjetiske forbuds trædeplader af beton. Men hvis civilsamfundet ikke arbejder, ikke kontrollerer magten, så vil demokratiske institutioner holde op med at fungere effektivt og den sociale nedbrydning sker gradvis. Min konklusion: Den post-sovjetiske modernisering har ikke fundet sted.

Dette uforberedte russiske samfund reproducerer de udemokratiske sociale sammenhænge. Det ser ud til, at endog den bedste leder, der oplever sig selv på disse betingelser, med sikkerhed ændres til at blive sin modsætning.

Rusland er nu i færd med at drage endnu en historisk lære og denne situation vil gentage sig selv indtil folket indser, at det er umuligt at konstruere et retfærdigt og rigt samfund uden dets egen deltagelse.

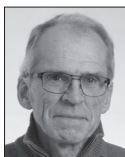
Hvad kan der gøres i denne situation? N.F.S. Grundtvig vidste det for omkring 200 år siden, da han grundlagde folkehøjskoler i Danmark. At uddanne og at bevare de kulturelle og pædagogiske broer, der – som I ved – skal bygges først og brændes sidst.

Til de, der har lyst til at lære mere om emnet transformationen af det russiske samfund, kan jeg anbefale disse titler:

1. Sergei Guriev (Author), Daniel Treisman (Author): Spin Dictators - The Changing Face of Tyranny in the 21st Century.
2. Yegor Gaidar: "Death of the Empire".
3. Mikhail Fishman: "Successor. The story of Boris Nemtsov and the country in which he did not become president.
4. Lev Gudkov: "Illusions of choice: 30 years of post-soviet Russia".

*Forfatteren ønsker at forblive anonym.
Forfatteren er redaktionen bekendt.
Artiklen er oversat fra engelsk af
Philip Maschke*

Vestbalkan, EU og Olaf Scholz

Af Søren Riishøj

Tysklands kansler Olaf Scholz afsluttede for nylig en længere rundrejse på Balkan. I årtier har Vestbalkan haft høj prioritet i tysk udenrigs- og sikkerhedspolitik. I juli 1999, kort efter krigen i Kosovo, afholdt Tysklands kansler Gerhard Schröder, USAs Bill Clinton og regeringscheferne fra EUs medlemslande Balkan-topmødet i Sarajevo. Det var starten på det, der er blevet kaldt Berlin-processen. Under samtalerne i Beograd og Pristina bad Scholz regeringerne og præsidenterne i Beograd og Pristina om at få løst Kosovo-problemet snarest muligt. Emnet har været på dagsordenen i 11 år uden at blive løst. Kosovo er et lille land med blot 1,8 mio. indbyggere. Efter

krigen i Ukraine er Kosovo-spørgsmålet blevet endnu vigtigere for Tyskland og EU, det har fået afgørende strategisk betydning. Uden en løsning på Kosovo-problemet bliver der ikke tale om EU-medlemskab foreløbigt. Sådant er meldingen fra Berlin. Vigtigt er at få begrænset Ruslands indflydelse i regionen. Putins Rusland er som Erdoğan Tyrkiet og Orbán Ungarn en vigtig aktør på Balkan og ikke mindst i Bosnien, der har alvorlige uløste spørgsmål i forhold til det serbiske mindretal.

Kosovo erklærede sig som uafhængig stat i 2008 i forbindelse med krigen med Serbien og NATOs bombardementer i Kosovo og Serbien. De varede i hele 78 dage. Landene på Balkan befinder sig på forskellige stadier i forhandlingerne om

optagelse i EU. Serbien og Montenegro har opnået kandidatstatus. Så langt er Albanien og Nordmakedonien ikke. Bulgarien, der har været EU-medlemsland siden 2007, blokerer for forhandlingerne pga. historiske dybe uoverensstemmelser. Under Scholz' besøg sagde Kosovos ministerpræsident Albin Kurti, at Kosovo vil ansøge om at opnå kandidatstatus på linje med Ukraine og Georgien, der også forhandler med EU om at få kandidatstatus. Men Georgien har ikke fulgt EU's hårde linje med sanktioner over for Rusland.

Scholz roste under sit besøg Kosovo for at tage del i sanktionerne mod Rusland, og betegnede Kosovo som "pålideligt". Efter forhandlingerne i Kosovo mødtes Scholz med Serbiens præsident

Fortsættes s. 16

Fortsat fra s. 15

Aleksandar Vučić. Vučić har siden præsidentvalget og parlamentsvalget satset på at opnå medlemskab af EU. Under mødet med Scholz understregede Vučić de tætte økonomiske forbindelser mellem Serbien og Tyskland. 77.000 serbere har arbejde i Tyskland. Serbien er dog ikke villig til at tage del i sanktionerne mod Rusland. Dette blokerer for hurtigt medlemskab af EU. Efter Serbien rejste Scholz videre til Grækenland, Nordmakedonien og Bulgarien. I Sofia understregede den tyske kansler behovet for snarest muligt at få en ende på konflikten med Nordmakedonien. Det kan blive svært. Samtidig med Scholz' rejse på Balkan besøgte den østrigske kansler Karl Nehammer Estland. Her understregede han, at krigen i Ukraine ikke må betyde, at EUs relationer til Vestbalkan nedprioriteres. Det synspunkt deler Tyskland.

Ursula von der Leyen var for nylig i Kyiv for at drøfte spørgsmålet om Ukraines mulige status som EU kandidatland. Ministerpræsidenterne fra Tyskland (Scholz), Italien (Draghi) og Frankrig (Macron) rejste til Kyiv. Diplomatiets arbejde på højtryk. Kyiv har meldt ud, at Ukraine ikke behøver samme status i forhold til EU som Bosnien, at være et "potentielt kandidatland". Sådan lød

meldingen fra Ihor Zhovka, Zelenskyjs udenrigspolitiske rådgiver for nylig. Om der efter at Ukraine har fået status som kandidatland også vil blive åbnet op for en yderligere EU-udvidelse mod sydøst, får vi at se. Spørgsmålet om udvidelse af EU mod øst og mod sydøst deler EUs medlemslande. Frankrig, Holland og Danmark har indtil nu hørt til de EU-lande, der har været mest skeptiske. Frankrig har foreslået en mellemløsning for Ukraine, Moldova og Georgien. På den ene side har vi de geopolitiske hensyn: at begrænse Ruslands, Tyrkiets og Kinas indflydelse i regionen. På den anden side

har vi kravet om, at nye medlemsstater skal være i stand til at leve op til de krav om retsstat ("rule of law") og korrupsionsbekæmpelse, der tilbage i 1990'erne blev nedfældet i de såkaldte "københavnskriterier".

Ruslands udenrigsminister Sergej Lavrov har udtalt, at optagelsesstatus i EU ikke udgør nogen risiko for Rusland, kun spørgsmålet om NATO-medlemskab. Set fra Moskva vil forhandling med og optagelse af fattige og korrupte stater kun svække EU økonomisk og kunne skabe mere intern splid.

Den 10. juni 2022 modtager Ministerpræsident Albin Kurti Forbunds-kansler Olaf Scholz i Pristina. Foto © Bundesregierung Kugler

Beslutninger om Vestbalkan på den europæiske dagsorden

Af Philip Maschke

MenneskeRet & Vrang nr. 1/2022 fokuserede på Bosnien-Hercegovina i form af indlæggene fra vores virtuelle konference i januar

2022 om Bosniens-Hercegovinas knubrede vej mod den Europæiske Union. Indlæggene beskrev de mange indbyggede konflikter i denne kludetæppestat – og flere opråb til de europæiske organisationer om at støtte og fremme en udvikling af landet i retning af retsstat,

demokratiske processer og mindretalsbeskyttelse. Bosnien-Hercegovina havde ikke klaret sig videre fremragende i EU-Kommissionens evaluering fra efteråret 2021 af seks Vestbalkan-staters reformarbejde.

Internationale tænketanke som Dimitar Bechevs analyse for Carnegie Europe "What has stopped EU Enlargement in the Western Balkans?"¹ indeholder stor mistro overfor processen. Han noterer, at Serbien ikke har brudt med Moskva, og påpeger, at Vestbalkan-staterne er så

træge med at følge EUs krav om retsstat og medie/ytringsfrihed, at der er tale om demokratisk stagnation. Korrupsion og "state capture", at statens institutioner underkastes personlige eller grupperes interesser, er normen og underminerer EUs politiske målsætninger, men anvendes også til at holde etniske interessekonflikter i skak gennem fordeling af 'ben' og magt. Bechev udtaler sig særdeles mistroisk om de vestbalkanske politikeres evne til og reelle ønske om en ny samfundsorden, der opfylder køben-

havnskriterierne. Ligesom mistroen begrundes i, at EU har for mange udenrigs- og sikkerhedspolitiske udfordringer at gabe over. Andre analyser diskuterer præsident Macrons tanker om, at Den Europæiske Union fremover må udvikles som en konføderation af stater i ringe omkring EUs traditionelle centrum for at kunne fungere uden udisciplinerede bremseklodder.

Majda Ruge skriver for European Council on Foreign Relations, at et positivt eksempel på diplomatisk opbakning til Europa var, da tre stater, Bulgarien, Montenegro og Nordmakedonien, forbød overflyvning af et russisk fly med udenrigsminister Sergej Lavrov, der ville have besøgt Serbien. Anvendelsen af EUs sanktion var en markering i den geopolitiske kamp mod Rusland og Ruslands indflydelse i regionen og et skridt i retning af en robust europæisk udenrigspolitik.

Ny politiske aftaler

Nu har vi så i juni måned modtaget erklæringer fra de højeste politiske niveauer udstedt i et samhörigt fællesskab mellem dels Den Europæiske Unions stats- og regeringsledere, dels formandskabsstaterne i OSCE, og politikerne fra Balkan.

Den 12. juni modtog vi meddelelse fra Det Europæiske Råd (EUs stats- og regeringsledere) om en indgået politisk aftale om principper til at sikre et velfungerende Bosnien-Hercegovina (BiH), der kan arbejde sig fremad ad den europæiske vej, indgået mellem Charles Michel, præsident for Det Europæiske Råd, Josep Borrell, EUs udenrigsrepræsentant og de tre medlemmer af Bosnien-Hercegovinas præsidentskab Milorad Dodik (SNSD), Šefik Džaferović (SDA) og Željko Komšić (DF), samt de politiske partier repræsenteret af Petar Djokić (SP), Edin Forto, (NS), Bakir Izetbegović (SDA), Elmedin Konaković, (NiP), Nermin Nikšić (SDP), Nermin Ogrješević, (NES), Elzina Pirić (PDA), Senad Šepić (NB) og Nenad Stevandić (US).

Det hedder i præambelen, at de nævnte repræsentanter for BiHs parlament bekræfter deres forpligtelser til i BiH:

- At skabe en fredelig, stabil, suveræn og uafhængig funktionel europæisk stat, der består af bosniakker, kroater, serbere, samt andre;
- At afholde fri og demokratiske valg, udvikle uafhængige demokratiske institutioner på samtlige regerings- og administrative niveauer, og at respektere retsstatens principper.
- At inkorporere de principper og værdier, som Den Europæiske Union og demokratiske samfund bygger på, i BiHs fremtid indenfor Den Europæiske Union. Konkret forpligter EU og de bosnisk-hercegovinske politikere sig i aftalen bl.a. til:
- Fuldt ud at respektere alle nationalt og internationalt afsagte domme, og at arbejde i god tro mod deres implementering i den hensigt, at de bringes i overensstemmelse med europæiske standarder.
- At tage ethvert skridt til at sikre et velorganiseret og velgennemført, retfærdigt valg til parlamentet i oktober 2022, og afstå fra anvendelse af hadsk og splittende tale.
- Samarbejde konstruktivt efter dette valg om at sikre hurtig etablering af ny lovgivende og udførende myndigheder på alle regeringsniveauer.
- Arbejde med bestemthed på at opfylde de 14 nøgleprioriteter, der er indeholdt i EU-Kommissionens vurdering af landets ansøgerstatus ("Opinion").
- Uden ophør og inden for seks måneder efter oprettelsen af de ny myndigheder at indføre:
  1. Lov om Det Højeste Juridiske Råd for BiH og Lov om Retsvæsen/domstole
  2. Lov om forebyggelse af interessekonflikter
  3. Lov om offentlige indkøb
  4. En reform af valgsystemet, samt mindre forfatningsændringer, der er i fuld overensstemmelse med EMDs, Venedig-Kommissionens, BiHs Højesterets, OSCE/ODIHRs og GRECOs anbefalinger.
  5. Tage skridt til at sikre en velfungerende politisk dialog med EU, tage alle forholdsregler for at muliggøre landets kvalificering under EUs fonde (IPA III, Instrument for Pre-Association Assistance) gennem i tide at

ratificere Aftalen om Partnerskab og Finansielle Strukturer.

6. For at sikre, at BiH leverer en kritisk masse af reformer og at landet tager afgørende skridt på den europæiske vej:
  - i. Styrke kampen mod korruption og organiseret kriminalitet
  - ii. Indføre landsdækkende strategier for kompetencefordeling på alle niveauer
  - iii. Indføre et professionelt og upolitisk embedsmandskorps
  - iv. Bringe BiH på linje med Den Europæiske Unions Fælles Udenrigs- og Sikkerhedspolitik.
  - v. Tage konkrete skridt til forsoning af arven fra krige
  - vi. Vil byde velkommen og tage imod EU's aktive støtte og dialog-faciliterende og tillidsopbyggende indsats for at nå de ovenfor beskrevne mål.

Den 17. juni udsendtes to forskellige OSCE-pressemeddelelser med base i Nordmakedonien. Dels fra OSCEs formand, Polens udenrigsminister Rau, der roser Nordmakedoniens indsats henimod at opfylde OSCEs værdier og principper, samt landets dialogkultur og retsstats-status. Rau havde også drøftet forudsætningerne for, at Nordmakedonien bliver formandsland for OSCE i kalenderåret 2023.

Endvidere havde Rau besøgt Albanien Præsident Pendarovski, ministerpræsident Kovačevski og udenrigsminister Osmani, hvor han havde rost Albanien stærke medvirken i OSCE-programmer om klima og sikkerhed i Sydøsteuropa, og Albanien øvrige reformarbejde. Endelig omfattede turen også besøg hos regeringen i Montenegro.

Samme 17. juni udsendtes en erklæring fra den "stærkeste" formation, OSCE kan opstille, Trojkaen, nemlig udenrigsministrene fra det afgåede formandsland, Sverige, det nuværende, Polen, og det kommende, Nordmakedonien, samt OSCEs generalsekretær Helga Maria Schmid. Årsagen var afholdelsen i Nordmakedonien af det andet dialogforum PFD, Prespa Forum Dialogue. Man noterer, at forummet gav mulighed for en bred

Fortsættes s. 18

Fortsat fra s.17

dialog om alle politisk-militære, økonomiske og miljømæssige emner sammen med OSCEs menneskelige dimension med repræsentanter for staterne i Vestbalkan.

Den 24. juni udsendtes så stats- og regeringsledernes, Det Europæiske Råds, beslutninger om tildeling af den såkaldte kandidatstatus for optagelse i EU, som har været vidt omtalt i pressen.

Punkt 1-3 er kun indeholdt i det officielle referat, ikke i pressemeddelelsen! Her har man drøftet en ny platform for inddragelse af alle europæiske stater for at styrke sikkerhed, stabilitet og velstand på det europæiske kontinent – dvs. præsident Macrons tanker. Referatet noterer, at intet af dette ville erstatte EUs eksisterende strukturer, og det skal respektere EUs eksisterende beslutningsorganer. Emnet blev herefter henlagt til senere!

Punkt 4 – 9 omhandler Det Europæiske Råds støtte til Ukraine mod de forskellige dimensioner af Ruslands krig. Såvel på det militære, som det økonomiske og det fødevarerpolitiske område. Det Europæiske Råd opfordrer samtlige medlemsstater – samt også især kandidatmedlemsstater – til i fællesskab at gennemføre de vedtagne sanktioner mod Rusland.

Punkt 10 – 14 anerkender, at fremtiden for borgerne i Ukraine, Moldova og Georgien ligger inden for Den Europæiske Union. Rådet tildeler kandidatstatus til Ukraine og Moldova under forudsætning af, at kommissionen nært følger og rapporterer på de opstillede betingelser, som skal svare til de sædvanlige kriterier for udvidelse af Unionen. Rådet erklærer sig villig til at tildele Georgien kandidatstatus, men først når de kriterier, Kommissionen har noteret i sin evaluering, vil være opfyldt.

EU-kommissæren for udvidelse Olivér Várhelyi præciserede, at de i Madrid 1995 udvidede københavnskriterier ligger til grund for vurderingen. Første prioritet er politiske kriterier: demokrati, retsstat, beskyttelse af menneskerettigheder og mindretal. Anden er det økonomiske kriterium om en modstandsdygtig markedsøkonomi. Og for det tredje EUs *acquis*, evnen til at omsætte EU love.

I Moldova ønskes dels en velfungerende offentlig administration, styring af landets finanser og bedre styring af offentlige indkøb. Dertil skal Moldova levere et uafhængigt, effektivt, transparent og til regnskab stående retsvæsen under demokratisk opsyn. Udover korruptionsbekæmpelse nævnes især bedre involvering af civilsamfundet og bekæmpelse af vold mod kvinder.

I Georgien ønsker man en afslutning på det stærkt polariserede politiske miljø og et fælles engagement fra alle partier mod en europæisk tilnærmelse. En retsreform, bekæmpelse af korruption ved en uafhængig anti-korrupsionsinstitution, og seriøs opklaring og retsforfølgelse af organiseret kriminalitet kræves. Endelig ønskes et pluralistisk og uafhængigt mediemiljø.

Punkt 15 – 21 omhandler Vestbalkan. Rådet udtaler sit enstemmige løfte om at perspektiverne for Vestbalkan ligger i et EU-medlemskab og opfordrer til, at hastigheden i denne proces øges. Rådet understreger behovet for at gennemføre reformer, især mht. retsstat, retsvæsnets uafhængighed og evne til at fungere, samt kampen mod korruption. Endvidere understreges hensyn til mindretalenes rettigheder.

Rådet byder den politiske aftale om Bosnien-Hercegovina af 12. juni velkommen og opfordrer de politiske ledere til så hurtigt som muligt at færdiggøre valgreform og forfatningsreform, der er en forudsætning for at opfylde EU-Kommissionens evaluering/krav.

Rådet noterer, at aftalen om Bosnien-Hercegovina indeholder 14 nøgleprioriteter og at særlig vægt lægges på det omfattende retsreformkatalog. Rådet erklærer, at BiH kan tildeles kandidatstatus, når Kommissionen kan konstatere, at de ønskede fremskridt er opnået.

Punkt 23 konstaterer, at Kroatien har opfyldt samtlige traktatens kriterier og Rådet tiltræder EU-Kommissionens forslag om, at Kroatien indfører Euro som valuta fra den 1. januar 2023.

Punkt 24-28 handler om den aktuelle energisituation og prisen på energi.

Punkt 28 omhandler en kraftig kritik af Tyrkiet, der opfordres til at respektere EU-staters suverænitet og territorium og opfordrer Tyrkiet til at reducere stridigheder i det østlige Middelhav.

1) Dimitar Bechev, Carnegie Europe: What has stopped EU enlargement in the Western Balkans? <https://carnegieeurope.eu/2022/06/20/what-has-stopped-eu-enlargement-in-western-balkans-pub-87348>

Årsberetning om ytringsfrihed og journalisters vilkår

For en måned siden offentliggjorde OSCEs Repræsentant for Frie Medier, Teresa Ribeiro, sin årsberetning for 2020 & 2021 med nedslående bemærkninger om forværring af journalisters sikkerhed, som der nu er endnu flere sørgelige eksempler på efter Ruslands angreb på Ukraine.

Det er Repræsentanten for Frie Mediers opgave at påtale trusler mod ytrings- og mediefrihed, enten i åbne udtalelser, eller oftest i direkte henvendelser til pågældende OSCE-medlemsstat.

Lukning af medier, politisk begrundet overtagelse af medier og forfølgelse af enkelte journalister er et hjørne af indskrænkningen af civilsamfundet, der udgør en trussel mod vores sikkerhed og det fælles rum for informationer, vi har brug for i vore lande.

Det konstateres, at især journalistik på tværs af grænser lider stærkt under begrænsninger, i tillæg til mange nationale begrænsninger af journalisters arbejdsvilkår.

Særligt kritisk påpeges nu hacking af nyhedssites, anvendelse af overvågningssoftware mod journalister, samt konsekvenserne for ytringsfrihed og mediefrihed af anvendelse af kunstig intelligens (maskinlæring).

Ribeiro konstaterede, at "der foregår et ikke tidligere oplevet pres mod mediefrihed og alvorlige indgreb mod uafhængig rapportering inden for OSCE-regionen. Det har alvorlige konsekvenser for vore samfund, for vore demokratier og for vores fælles sikkerhed."

Link: https://www.osce.org/files/f/documents/f/b/518631_1.pdf

Ny dansk handlingsplan

Med tilfredshed kan vi konstatere, at der den 13. juni blev indgået en dansk aftale om en handlingsplan for sikkerhed for journalister.

Dansk Journalistforbund, Danske Medier, International Media Support, UNESCO Danmark, Justitsministeriet og Kulturmi-

nisteriet er blevet enige om en ny dansk handlingsplan, som bl.a. vil styrke indberetning og monitorering af overgreb. Handlingsplanen tager udgangspunkt i Europarådets anbefalinger til beskyttelse af journalister og i FNs handlingsplan (UNESCOs) for journalisters sikkerhed og bekæmpelse af straffrihed.

Chikane, hadefulde ytringer og trusler – sågar dødstrusler – er blevet en del af hverdagen for flere journalister. Markante ændringer af journalisters vilkår har kunnet konstateres verden over i de senere år. Digital chikane af journalister er blevet et arbejdsvilkår, men hidtil har man ikke kunnet kortlægge problemets omfang, hedder det i pressemeddelelsen.

Den danske handlingsplan har fire indsatsområder:

1. Monitorering af overgreb
2. Opfølgning på indberetninger
3. Dialog mellem alle relevante parter
4. Kontakt med øvrige lande om erfaringsudveksling og initiativer.

phm

OSCE årsberetning

"The Organization for Security and Co-operation in Europe is the world's largest regional security organization working to ensure peace and stability for more than a billion people between Vancouver and Vladivostok" står der på forsiden af organisationens beretning for kalenderåret 2021, der netop er blevet udsendt.

Nogle kunne mene, at det formål går det ikke videre godt med at opfylde for tiden. Dertil kan det så anbefales at kigge i årsberetningen, der leverer et udmærket og tilgængeligt overblik over alle OSCEs institutioner, projekter og aktiviteter i 2021 under Sveriges udenrigsminister Ann Lindes formandskab.

Link: <https://www.osce.org/files/f/documents/a/4/520912.pdf>

OSCEs skæbne, OSCEs fremtid, diskuteres naturligvis i det akademiske OSCE-netværk. Vil OSCE miste sin betydning ligesom Folkeforbundet? Synspunkterne er delte. For OSCE taler, at organisationen lykkedes med at skabe samarbejde efter de alvorligste kriser i 1973-1975 og i 1989-1993. Og at den nu er den eneste ramme, hvor medlemsstater kan mødes, hvor dens brede mandat er en fordel, og hvor mulighederne for uformel dialog er til stede. Samt at der er behov for en sådan samarbejdsorganisation på langt sigt. Fortalere håber, at man frem mod 50-års jubilæet i 2025 vil kunne revitalisere OSCE. Skeptikere diskuterer, om organisationen har den rette struktur,

de rette ledelsesværktøjer. NGOer konstaterer, at menneskeretskonferencen HDIM for tredje år i træk næppe vil blive afholdt i 2022. De arbejder pt. på at forstærke civilsamfundets rolle i Europarådet. Ultimativt forestiller de sig at flytte hele ODIHR til Europarådet. Imod dette taler, at man ved at fjerne denne tredje søjle, menneskeretsdimensionen, smadrer OSCEs koncept, den altomfattende sikkerhed og samtidig fratager civilsamfundene i Centralasien muligheden for at komme til orde. Nogle mener at vide, at folk i Udenrigsministeriet i Rusland arbejder for at lade OSCE bestå på trods af, at denne medlemsstat har brudt samtlige regler og aftaler i OSCE-regi.

phm

Ny bestyrelse i Den Danske Helsinki-Komité

Ved generalforsamlingen i maj måned passerede komiteen en historisk milepæl, idet der var nyvalgt til posten som formand. Bestyrelsen suppleredes dertil ved en ekstraordinær generalforsamling den 22. juni. Til formand er valgt ph.d.-stipendiat Asbj rn Storgaard, 33, medens Karsten Fledelius nyvalgtes som ordinært bestyrelsesmedlem, og nyvalgt til bestyrelsen blev Julie Arnfred Bojesen, 30.

Bestyrelsen har den 22. juni konstitueret sig således: Formand: Asbj rn Storgaard, næstformand: Leif L nsmann, kasserer: Karsten Fledelius,  vrige: Julie Arnfred Bojesen, Gerd Battrup, Ole Mølgaard og Birgitte Vestberg.

Asbj rn Storgaard har siddet i komiteens bestyrelse de seneste 2 år. Han er ansat som doktorand, på dansk ph.d.-stipendiat, ved universitetet i Lund, hvor han arbejder med et retssociologisk studie om forholdet mellem politik og virkelighed i det socialfaglige arbejde for resocialisering og forebyggelse af tilbagefald til kriminalitet i Sverige, Norge og Danmark. Hans forskning har særligt fokus på den socialfaglige indsats for at gendanne borgerens demokratiske kompetence i overgangen fra fængsel til frihed, det vil sige borgerens muligheder for at genvinde indsigt i egne civile retteligheder og et eventuelt tabt medborgerskab. Kriminologisk forskning er et af komiteens historiske kerneemner.

For syv år siden kom Asbj rn første gang til komiteens sekretariat som kandidat via en virksomhedspraktik og arbejdede med projekter, der skulle knytte bånd imellem ukrainske og danske universitetsstuderende bl.a. ved at skabe platforme for erfaringsudvekslinger om demokrati, menneskerettigheder og kulturel diversitet. Derefter fulgte jobbet som projektkonsulent ved Dansk Kulturinstitut, hvor Asbj rn bl.a. har arbejdet med at beskrive dets stifters, Folmer Wistis, fascinerende historie og rele-

vansen af hans filosofi for styrkelsen af Danmarks internationale kulturelle relationer i dag. Der arbejdede Asbj rn også videre med Ukraine og var medforfatter af en længere rapport, som viste sig at blive afgørende for dannelsen af det nye dansk-ukrainske ungdomshus i Kyiv og Den ny Demokratifond. Julie Arnfred Bojesen er blevet leder af dette ungdomshus, som i dag er en vigtig platform for demokratisk samarbejde mellem unge.

Om sine målsætninger for foreningen siger Asbj rn: "Som formand vil én af mine første prioriteter være at p begyn- de de justeringer af vores organisering, som bestyrelsen har diskuteret og som sekretariatet har givet værdifulde indspark til ved et strategiseminar i april. Vi skal sikre os, at vi har nogle rammer – fysiske såvel som organisatoriske – som så vidt muligt både fastholder viden og ekspertise og inviterer nye ideer ind.

"Organisatorisk har Komiteens helt store styrke været dens bredde, fleksibilitet og dens uafhængighed af partipoli-

tiske interesser. Den profil skal bevares. Men det er ikke altid let at holde sammen på en gruppe frivillige ildsjæle med mange individuelle gode ideer. Det kræver, at vi formulerer konkret, hvad det er, vi vil som forening. Hvis komiteen fortsat skal være platform for aktiviteter, der er forskellige i både bemanding, form og indhold, så er det vigtigt, at vi definerer en klar ramme og en tydelig retning for arbejdet, samt at vi skaber en struktur og en kultur, der inspirerer til, at også mennesker, der er aktive på arbejdsmarkedet og/eller bosat i provinsen, kan være aktive og føle sig organisatorisk og personligt inkluderet i komiteen.

"Den politiske linje forbliver uforandret. Fikspunkterne her er demokrati, retsstat og menneskerettigheder. Vi skal påvirke beslutningstagere i Danmark via høringsvar, konferencer og gennem oplysning især om OSCEs og Europarådets afgørende roller og arbejde. Vi skal stå vagt om konventionerne og fastholde nødvendigheden af, at de efterleves.

"Den sidste prioritet er at øge komiteens synlighed og skærpe foreningens profil udadtil. Det bliver ikke mindre vigtigt i fremtiden. Vores forening har et solidt renommé i visse miljøer, men er komplet ukendt i andre – ellers relevante – kredse. Det er ikke kun vigtigt for vedblivende at kunne sende et samlet signal til partnere, beslutningstagere, bevillingsgivere, etc. Vi kan gøre meget mere".

- Red.

Formand, ph.d.-stipendiat
Asbj rn Storgaard

Davos-mandens fald – WEF 2022

Af Mark Leonard, European Council on Foreign Relations

"Davos Man" må siges at have haft nogle barske 14 år. Samuel Huntington, den nu afdøde politolog ved Harvard Universitetet, populariserede denne betegnelse i 2004, hvormed han beskrev en ny overklasse af globaliseringsprædikanter. Han hævdede, at Davos manden ønskede at se de nationale grænser forsvinde, og at det fri markedes logik burde erstatte politikens logik.

Men efter finanskrisen i 2008 er det politik, der i stigende grad har overtrumfet økonomierne, en tendens, der nåede sin apoteose med valget af Donald Trump til USA's præsident i 2016 og Brexit folkeafstemningen. Begge begivenheder var et tilbageslag for Davos-mandens vision om en friktionsfri verden, styret så effektivt som muligt af processer mellem interessenter ("multi-stakeholder processes").

Hertil kom, at ved dette års møde i Davos blev deltagerne nødt til at konfronteres med en større udfordring end de nationale politiske emner: geopolitikens genkomst. Hovedemnet for dette års World Economic Forum var "Historien ved et vendepunkt" i anerkendelse af det faktum, at man var kommet til slutningen af "end of history"-udtrykket. På trods af at WEFs mantra er at fremme samarbejde i bestræbelsen på at opnå "én verden", så har den ny dagsorden nødvendigvis fokus på konflikt og deling.

Den russiske præsident Vladimir Putins aggressionskrig mod Ukraine var den store trussel ved dette års møde. Ved konferencens åbning talte Ukraines præsident Volodymyr Zelenskyj, der optrådte i sin nu velkendte militære påklædning, om at verden er splittet af brudlinjer mellem grundlæggende værdier. Og Ruslandshuset, det etablissement, hvor russiske delegationer i tidligere år var værter for networking, blev af ukrainske aktivister og sponsorer ændret til et russisk-krigsforbryder-hus med en udstilling, der gjorde opmærksom på de russiske grusomheder i Ukraine.

Efter et blik i dette års program var det hurtigt klart, at ikke et eneste globalise-

ringsaspekt var blevet skånet for udfaldet af de ny geopolitiske konflikter – mellem Rusland og Vesten, hhv. Kina og Vesten, Kina og dets naboer, osv. I stedet for paneler, der skulle diskutere frihandelsaftaler, var der adskillige sessioner om økonomisk krigsførelse. Erhvervsledere og politiske ledere måtte brydes med det faktum, at vi nu lever i en verden, hvor centralbankreserver kan konfiskeres, hvor banker kan blive koblet af det internationale betalingssystem SWIFT, og private formuer står overfor muligheden af at blive beslaglagt for at kunne betale for et lands genopbygning.

For deres del rakte sessionerne om klimaaendringerne længere end de mål om reduktion af CO2 udledning, som indgår i Paris-aftalerne, idet de fokuserede på sammenhængen mellem krigen i Ukraine, den aktuelle globale energikrise, fødevaremangel og inflation. Tysklands vicekansler, Robert Habeck, holdt f.eks. en diskussion med Indiens olie- og gasminister og med topchefen for en oliekoncern om hvorvidt Europa og Indien kan afslutte deres brug af russisk olie og gas uden at ende i et økonomisk tilbageslag.

Et panel om migration beskæftigede sig ikke alene – som man ville have gjort i de tidligere år – med spørgsmålet om faglært uddannelse, men i højere grad med spørgsmålet om flygtninges bevæbning. En ukrainsk parlamentariker advarede om, at Putins mål er at forvandle migrationen til en hybrid krig 2.0 i det håb, at mio. af ukraineres flugt fra deres hjem kan føre til Europas sammenbrud.

Ved et panel om fremtidig teknologi drøftede en japansk spindoktor hvorledes geopolitik forandrer forholdet mellem markedet og staten. I gamle dage blev innovationer som f.eks. internettet udviklet af staten for derefter at blive overtaget af private virksomheder. Men i dag er det sådan, at kunstig intelligens, quantum computere, droner og flere andre teknologier udvikles af den private sektor for siden at blive gjort til et våben for staten. Derfor er eksportkontrol og begrænsninger på teknologioverførsel blevet væsentlige ele-

menter i den nationale sikkerhedspolitik.

Men de mest foruroligende sessioner fokuserede på frygten for en ny kold krig, som vil betyde afslutningen på den globale verden. Mange ledere fra Nordamerika og fra lande udenfor Europa sympatiserede med det ukrainske problem, men nægtede at se denne krig som en konflikt om værdier. De frygtede, at Putins aggression sammen med de modforanstaltninger, der træffes mod Rusland, vil accelerere fragmentationen af en allerede delt verden i form af stigende energipriser, sultedød og politisering af det fri marked.

Disse lod sig hertil ej heller tilslutte den påstand, som Biden administrationen hårdt har fremført, at vi står i en kamp mellem demokrati og autokrati. Sådant formuleret frygtede de, at det ville bringe os til en endnu dybere splittet verden langs ideologiske linjer. Repræsentanter for Mellemøsten, Afrika og Asien udtrykte gentagne gange deres frygt for at skulle blive nødt til at vælge mellem Kina og USA, hvad de anså for en eksistentiel trussel.

Dette års Davos sammenkomst var fuldstændigt uigenkendelig fra de konferencer, jeg begyndte at tage til for 15 år siden. Det står nu klart, at medens Davos-manden ikke var interesseret i geopolitik, så er geopolitikken nu blevet overordentlig interesseret i ham. Det forhold, at gensidig afhængighed er blevet til våben, har nyskabt ethvert område af hans liv. Geopolitikens overtagelse af globaliseringen er næsten fuldført, og denne førerposition vil næsten med sikkerhed række ud over krigen i Ukraine.

1) Note: Davos Man er en parafrase over økonomiens tidligere altid korrekt optimerende the economic man.

Oversat fra engelsk af Philip Maschke

World Economic Forum er en uafhængig non-profit international organisation med base i Genève, hvis formål er at engagere forretnings-, politiske, akademiske og andre samfundsledere i at skabe dagsordener for global, regional samt branchers udvikling. WEF er grundlagt i 1971.

Om det dansk-russiske forhold i et historisk perspektiv og Ruslands ulovlige krig mod Ukraine

Af Claus von Barnekow
Danmark har været i krig med Rusland. Det modsatte påstås i forbindelse med Ruslands ulovlige krig mod Ukraine.

Ruslands folkeretsstridige krig mod Ukraine har givet anledning til mængder af kommentarer og analyser af statschef Putins og Ruslands befolknings fysiognomi og psykologi; nogle mere forstående end forklarende, nogle ser på nuet, andre indeholder det perspektiv, der opnås ved at se på en tidsakse, der rækker tilbage i fortiden.

I den forbindelse har der på ny været fremsat betragtninger jf. nedenfor om det dansk-russiske forhold i et historisk perspektiv. Centralt står opfattelsen, at det aldrig kom til krig mellem de to stater. Det kunne lyde naturligt, når man ser på geografien og erindrer sig, at færden med skib, til fods eller på en hest, evt. en hestevogn længe var fortidens transportmidler. Det er alligevel forkert. Den kategoriske opfattelse er således ikke retvisende.

"Fred gennem århundreder: Historisk har Rusland og Danmark været et makkerpar." Således lød den bombastiske overskrift i en længere artikel, hvor det blev gjort gældende, at "... Danmark og Rusland aldrig har været i åben krig med hinanden ...". (Journalist Nikolaj Krak i Kristeligt Dagblad 17. februar 2022).

I en senere kronik - blottet for forståelse af og indsigt i international politik, men ikke for Ruslands såkaldte "interessesfære" - fremføres det på ny, at Danmark "aldrig har været i krig med [Rusland]". (Historikeren Thorkild Kjærgaard i Kristeligt Dagblad 4. marts 2022).

Skulle man være polemisk, ville spørgsmålet være, hvad der forstås ved "aldrig", ved "åben", og hvad modsætningen dertil så er? Det er der dog ingen grund til.

Virkeligheden kan forklare sig selv. Scenen er et udsnit af den europæiske krigsskueplads i 1813. Den 22. oktober 1813 udstedte Danmark en krigserklæring mod Rusland (og en mod Preussen). En fredsaftale mellem Danmark og Rusland blev indgået den 8. februar 1814.

Danmark havde i august samme år - allieret med Frankrig, der garanterede dobbeltmonarkiet Danmark-Norges fortsatte beståen - forstærket den franske marchal Davouts armékorps med det såkaldte auxiliærkorps. Davouts armékorps var med hovedkvarter i Hamborg deployeret nord for Elben. Auxiliærkorpset nåede op på ca. 12.000 mand. Korpset var i aktion fra den 17. august 1813 til våbenstilstanden den 14. december 1813, og dermed under den såkaldte "kosakvinter". Modstanderen var den allierede Nordarmé under kommando af den svenske kronprins. Nordarméen omfattede enheder af forskellige nationaliteter, herunder russiske enheder. Det danske korps udførte sine opgaver med bravour.

Under Napoleonskrigenes slutfase indtog Rusland den afgørende rolle i forbindelse med Sveriges krav om en adskillelse af Danmark og Norge, forenet siden 1380. Det krav blev opfyldt af de mod Frankrig allierede magter i 1814.

Men det var netop Ruslands støtte til Sverige, der var afgørende for, at Danmark ved freden i Kiel 1814 måtte afstå Norge til Sverige. Med den franske marchal Bernadotte som kronprins Carl Johan fik Sverige en statschef, som opgav tanken om at søge en generobring af Finland, erobret af Rusland i en angrebskrig 1808-1809. Han søgte og fik tilknytning til Rusland, som havde en indlysende interesse i at støtte ham i ønsket om til erstatning for tabet af Finland at erhverve sig Norge fra Danmark.

Det er endvidere gået i glemmebogen, at zar Peter III af gottorpsk afstamning

i 1762 skabte en krise i Danmark. Han agtede at generobre de gottorpske dele af Slesvig overgået til den danske konge som hertug over hele Slesvig efter Store Nordiske Krig. En dansk hær tog opstilling i Mecklenburg med henblik på at afvise en fremrykkende, overlegen russisk hær. Russerne gjorde imidlertid holdt den 17. juli og indledte herefter en tilbagetrækning. Baggrunden var en paladsrevolution i St. Petersburg, hvorved zaren blev afsat og derefter myrdet i sit fangenskab. Krisen var dermed afblæst.

Det er bemærkelsesværdigt, at Rigsarkivet ikke havde styr på virkeligheden, da man i forbindelse med 500 året for de diplomatiske forbindelser mellem Danmark og Rusland i et udstillingskatalog om begivenheden skrev: "Af og til har forholdet været køligt, og de diplomatiske forbindelser har været afbrudt et par gange, men det kom aldrig til krig."

Nu kan historikere som jurister ofte definere sig ud af hvad som helst, men Danmarks krigserklæring i 1813 er umiskendelig. Og sagen får et anstrøg af komik, når nævnte udstillingskatalog som punkt 32 "Genoprettelse af freden 1814" skrev, at efter Napoleonskrigenes afslutning indgik europæiske magter traktater om genoprettelse af fred m.v. En sådan traktat blev indgået mellem Danmark og Rusland dateret 27. januar/8. februar 1814 og ratificeret af Danmark den 16. november 1814. Krigserklæringen ladedes uomtalt! [Se Svend Aage Christensen; Henning Gottlieb, Red. Dansk Institut for Internationale Studier: Danmark og Rusland i 500 år].

Og 200 år senere

At karakteren af de diplomatiske forbindelser med Rusland overvejes løbende i EU/NATO-hovedstæder er evident. Ruslands statsledelses folkeretsstridige, megalomane og ukristelige angreb på og invasion af den ukrainske stat, og russi-

ske styrkers overgreb på civilbefolkningen er uhørt. Mere besindige russiske internationale embedsmænd er fortvivlede over deres statsledelses stupiditet, misinformationen og konsekvenserne for deres land både nationalt og internationalt.

Den ovenfor nævnte misinformation i fortællingen om det historiske forhold mellem Danmark og Rusland er ikke ny og ikke bevidst; den skyldes uvidenhed eller pænere sagt forglemmelse.

Den russiske statsledelses mediestyring og misinformation i dens enøjede fortælling om den ukrainske stats historie, om årsagerne til Ruslands voldelige krænkelser af et andet lands suverænitets og benægtelse af angreb på civile, der udgør krigsforbrydelser, udgør et nyt højdepunkt i propagandaens historie, altså bevidst forfalskning af forløb, årsager og virkninger. Det er evident, at Rusland overtræder krigens regler, også kaldet den humanitære folkeret.

Ikke alle har glemt Mohammed Saeed al-Sahhaf, den tidligere irakiske diplomat og politiker, der blev kendt under invasionen af Irak i 2003, hvor han var landets informationsminister. Han fik øgenavnet Komiske Ali, fordi han fastholdt, at Irak ikke var ved at blive invaderet. I lighed hermed er der iflg. statsstyrede russiske medier og den russiske udgave af Komiske Ali, udenrigsminister Lavrov, ingen krig i Ukraine, men en "særlig operation." Statschefen, den erklærede ortodoks-kristne Putin, har med sin særlige ophøjede og åndelige forståelse af ytringsfrihed, retsstats- og menneskerettighedsprincipper endvidere besluttet, at anvendelsen af ordet krig om den russiske krig i Ukraine kan føre til årelang fængselsstraf.

Det er vel så ukrainerne selv, som skaber ruiner af byernes boligmasse og lader sig ombringe i ekstatisk glæde over det russiske broderfolks næstekærlige, men blodige omfavnelser. Omend moti-

verne og omstændighederne er forskellige, går der en lige linje fra Mussolinis fascisme og Hitlers forbryderiske ekspansion til Putins illusioner om den russiske ånds storhed. Det var vel også den storhed og foragten for menneskeliv, der var ansvarlig, da Sovjetstyret iværksatte hungersnød og massedød (Holodomor: hungerudryddelsen) i Sovjetunionens "brødkurv" Ukraine i 1932-33. Det anslås, at op til 5 mio. mennesker mistede livet.

Vladimir Putin har nu med tydelighed ført bevis for og af Vesten fået bekræftet, at den russiske ånd i hans og hans omgivelseres fortolkning ingen attraktion har, men fremkalder indre og ydre konsekvenser for Ruslands befolkning, uanset om flertallet er med eller imod sin egen statsledelse. Senest med Europarådets Ministerkomité's beslutning (16. marts) om, at Ruslands medlemskab af organisationen er ophørt. Herefter blev Ruslands flag foran Europarådets hovedbygning taget ned.

Idioti har mange ansigter; Putins vil indskrive sig højt på skamstøtten over desperater.

Uffe Ellemann-Jensen in Memoriam

Af Karsten Fledelius

Med Uffe Ellemann-Jensen er Danmarks længst siddende udenrigsminister i det 20. århundrede gået bort. Og en af de mest markante

forkæmpere for små europæiske nationers ret til overlevelse og manøvrerum. Han var en af dem, som tilskyndede Erik Siesby til at danne en Helsingfors-komité for Menneskerettigheder også i Danmark, 10 år efter indgåelsen af Helsinki-aftalen i 1975.

Da det for alvor begyndte at knage i Sovjetunionen fra 1988, var han ikke sen til at bakke op om initiativer til støtte for selvstændighedsbevægelserne i de baltiske lande, herunder oprettelsen af det danske kulturinstitut i Riga, som i starten fungerede som en slags uofficielt konsulat uden om regeringerne i Moskva og København. Og efter det mislykkede kup mod Mikhail Gorbatsjov i august 1991 holdt han på, at Danmark aldrig havde anerkendt den sovjetiske besættelse, således at Danmark var det første land, der genoptog de diplomatiske forbindelser med de tre baltiske lande, anerkendte de baltiske republikkers selvstændighed og samtidig sendte en ambassadør.

Hans ihærdighed smittede af på skandinaviske og tyske kolleger og var en kæmpe opmuntring for de tre små nationer, hvis korte frihedsperiode efter Tsarrigets sammenbrud 1917-18 var blevet brat afsluttet ved den sovjetiske indmarch i 1940.

Kort før afslutningen af hans udenrigsministertid i 1993 udviklede en ny krise sig i et kommunistisk land: Jugoslavien, hvor der udbrød krig mellem nationaliteterne i 1991 og Titos gamle statsdannelse helt gik i opløsning i april 1992, samtidig med at krigen mellem serbere og kroater bredte sig til Bosnien-Hercegovina, og det nuværende Nordmakedonien blev totalt ignoreret af krigens hovedparter.

Uffe Ellemann-Jensen var også den udenrigsminister, jeg som formand

for det, der siden 1933 havde heddet "Dansk-Jugoslavisk Forening", henvendte mig til i foråret 1992, da den socialistiske forbundsrepublik Jugoslavien endelig brød sammen og Milošević skabte sit "Rest-Jugoslavien" af Serbien (med de annekterede selvstyreområder Kosovo og Vojvodina) og Montenegro. Foreningen havde medlemmer fra alle de tidligere forbundsrepublikker (aktuelt dog minus Slovenien) og den så ingen anden mulighed end at skifte navn, hvis den skulle overleve. Uffe Ellemann-Jensen tog godt imod vor beslutning om at blive en regional forening for det tidligere forbundsområde under navnet "Dansk-Sydslavisk Forening". Og han var i øvrigt meget behjælpelig med at få Protokollen til hurtigt at registrere skiftet. Jeg husker vores møde i Udenrigsministeriet en sen aften, hvor vi talte om vigtigheden af at forhindre, at det skulle gå lige så galt i Makedonien som i Bosnien, og kontakten fortsatte efter hans afgang som udenrigsminister i januar 1993.

Her var Uffe Ellemann-Jensen en af de få europæiske statsmænd, som bekymrede sig om den etnisk sammensatte republik, hvor der sagtens havde kunne udviklet sig en voldsom krig som i Bosnien. Da jeg i 1994 var i Skopje på vegne af Konferencen af Europæiske Kirker, som søgte at mægle mellem de lokale etniske grupper, der lige som i Bosnien i høj grad var religiøst defineret, oplevede jeg som dansker, at der var én helt i den lokale befolknings øjne, som hed "Jensen", og en anden som hed "Thomsen" – den sidste var den danske brigadegeneral Finn Særmark-Thomsen, der ledede den hovedsageligt nordiske FN-bataljon, som skulle sikre freden i den tidligere jugoslaviske

delrepublik, hvis navn Grækenland ikke ville anerkende, hvis hovedsprog Bulgarien ikke ville anerkende, og hvis nationale kirke Serbien ikke ville anerkende. At dette land har overlevet, undgået at ende i en langvarig, blodig etnisk konflikt, og at det i dag er medlem af NATO under navnet "Nordmakedonien" - og forhåbentlig inden for længe vil kunne optages i EU (trods fortsat politisk benspænd fra Bulgarien i sprogspørgsmålet) - bærer "Jensen" og "Thomsen" stadig en del af æren for.

Uffe Ellemann-Jensen fortsatte sit udenrigspolitiske virke bl.a. som formand for Udenrigspolitisk Selskab indtil 2012. Han fortsatte med at være inspirerende og provokerende, ikke mindst i sit forsvar for de nye frie europæiske mellem- og småstaters selvstændighed og integration i det europæiske fællesskab, og sin modstand mod snæver nationalisme og etnisk chauvinisme. Som formand for Udenrigspolitisk Selskab modtog han i 2005 efter Ukraines Orange revolution præsident Viktor Jusjtjenko i Danmark, hvor han arrangerede møder i Folketinget og utrætteligt talte for, at Ukraine burde have et EU-perspektiv - sådan som Ukraine i disse dage - 17 år efter - nu endelig har fået.

Det skylder vi ham stor tak for, ikke mindst i situationen efter den 24. februar 2022, hvor den nye europæiske sikkerhedsorden efter kommunismens sammenbrud er ude i sin hidtil værste krise. Han forblev til det sidste en stålsat forsvarer af de værdier, de europæiske fællesskabsorganisationer - Europarådet, EF/EU, OSCE - er sat i verden for at sikre og styrke.

Nyhedsbladet udkommer 3-4 gange årligt.

Indlæg og andre bidrag kan sendes til redaktionen:

Den Danske Helsinki Komité for Menneskerettigheder
Bredgade 36B 1.tv., 1260 København K, Tel. 33 91 81 18

E-mail: post@helsinkicommittee.dk
Hjemmeside: www.helsinkicommittee.dk